

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

JUSTĖ VENCKUTĖ
(BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS NUOLATINĖS STUDIJOS)

**KYŠININKAVIMĄ SUDARANČIŲ VEIKŲ –PRIĖMIMO, PAŽADĖJIMO, SUSITARIMO
PRIIMTI, REIKALAVIMO IR PROVOKAVIMO SAMPRATOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
doc. dr. J. S. Pečkaitis

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. KYŠININKAVIMO OBJEKTIVIOJO POŽYMIŲ- VEIKŲ REGLAMENTACIJA TARPTAUTINIUISE TEISĖS AKTUOSE IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUOSE ĮSTATYMUOSE.....	6
1.1. Kyšininkavimo veikų traktuotė Europos Sąjungos teisėje	6
1.2. Kyšininkavimo veikų koncepcija Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos ...	7
1.3. Jungtinių Tautų Organizacijos priimti tarptautiniai teisės aktai	8
1.4. Kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcija užsienio šalių baudžiamojoje teisėje	9
2. KYŠININKAVIMĄ SUDARANČIŲ VEIKŲ REGLAMENTACIJOS KAITA LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE. PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	12
2.1. Tarptautinių antikorupcinių teisės aktų aiškinimo aspektai Lietuvai vykdant baudžiamąją politiką	14
2.2. Nusikalstamos veikos imitacijos modelio taikymo problematika tiriant kyšininkavimo bylas	21
3. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 225 STR. ĮTVIRTINTŲ KYŠININKAVIMĄ SUDARANČIŲ VEIKŲ SAMPRATA	27
3.1. Kyšio priėmimo samprata	28
3.1.1. Kyšio priėmimo baigtumas. Kyšio priėmimo sąlygotumo problematika	28
3.1.2. Asmeninės naudos kaip kyšio priėmimo nustatymo problematika	40
3.2. Pažadėjimas priimti kyšį	42
3.3. Susitarimas priimti kyšį	44
3.4. Kyšio reikalavimas	46
3.5. Provokavimas duoti kyšį	52
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70

ĮVADAS

Temos aktualumas ir mokslinė problema. 1999 m. liepos 1 d. įstatymu Baudžiamajame kodekse (BK) įtvirtinus savarankiškas, alternatyvias kyšio priėmimui pažado priimti kyšį ir kyšio reikalavimo veikas radikaliai pakeista iki tol Lietuvos baudžiamojoje teisėje buvusi kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcija. 2002 m. sausio 25 d. įstatymu dar labiau išplėstas kyšininkavimą sudarančių veikų sąrašas. BK 282 str. "Kyšio priėmimas" kaip savarankiškos veikos įtvirtintos susitarimas priimti kyšį ir provokavimas jį duoti už veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus.

Viena iš pagrindinių priežasčių lėmusių naujos kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcijos įtvirtinimą Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra tarptautinės bendruomenės eskaluojamas susirūpinimas korupcija kaip keliančiu grėsmę visuomenės egzistencijai reiškiniu. Korupcinio elgesio kriminalizacija dėl jo sukeliamų neigiamų padarinių yra pateisinama, netgi labiau reikalaujamojo pobūdžio. Teisės aktų kuriamoji veikla įgyvendinant valstybės antikorupcinę baudžiamąją politiką yra pirminis racionalaus valdymo taigi ir efektingo visuomeninių santykių reguliavimo rodiklis. Baudžiamojo įstatymo kūrimo ir jo taikymo procese problema atsiranda tuomet, kai valstybės besąlygiškai siekia tapti tarptautinių santykių pilnateisiu dalyviu. Visgi didžiausia problema įgyvendinant tarptautinius įsipareigojimus yra nekokybiškas nacionalinės teisinės bazės įvertinimas, dėl to pasirenkamas perteklinis reglamentavimas taip sukuriant dirbtinį įstatymo taikymo foną ir sukuriant aporijos efektą. Vienas tokių ryškiausių pavyzdžių Lietuvos Respublikos nacionalinėje baudžiamojoje teisėje- kyšininkavimo reglamentacija.

Siekiant įgyvendinti baudžiamajam procesui keliamus tikslus iracionalus kyšininkavimą sudarančių veikų apibrėžtumas apsunkina aptariamą nusikalstamos veikos išaiškinamumą ir teisinį įvertinimą bei kaltų asmenų patraukimą baudžiamojon atsakomybėn. Atsižvelgiant į BK 225 str. normos teisinio apibrėžtumo bei praktinio taikomumo problematiką yra aktualu pateikti išsamią kyšininkavimą sudarančių veikų analizę, vadovaujantis kritiniu mąstymu įvertinti dabartinės kyšininkavimo pagrindinio objektyviojo požymio- veikų reglamentacijos pagrįstumą.

Mokslinis naujumas. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje nedaug dėmesio skirta kyšininkavimui kaip teisinei kategorijai. Mokslinės literatūros analizė rodo, kad kyšininkavimo veikos nagrinėtos automatizuotai, užmirštant mokslines galimybes teoriniu lygiu nuodugniai tirti baudžiamosios teisės prasme aktualius klausimus. Vis dėlto Lietuvoje disertaciniu lygiu kyšininkavimo kaip teisinės kategorijos išsamią analizę pateikė L. Pakštaitis, A. Čaikovski nagrinėjo nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams subjekto požymį. Prasmingų idėjų pateikia A. Abramavičius, J. Misiūnas, M. Apanavičius. A. Gutauskas, O.

Fedosiukas, K. Jovaišas ir kiti teisės mokslo specialistai. Kyšininkavimas nuodugnai nagrinėtas kaip korupcinis reiškiny, todėl baigiamajame darbe tikslingai pasinaudota G. Šatienės, I. Michailovič, R. Urbono, A. Dobrynino ir kitų mokslininkų mintimis. Taip pat išanalizuota C. Taylor, J. Wouters, F. Ryngaert, A. S. Cloots ir kitų užsienio autorių mokslinė medžiaga. Darbe daug dėmesio skirta Lietuvos teismų praktikai. Magistro baigiamajame darbe nuodugnai ir kompleksiskai išnagrinėtas kyšininkavimą sudarančių veikų klausimas kaip teisinė kategorija. Atlikto tyrimo pagrindu įvertinta kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikos koncepcijos problematika Lietuvos baudžiamajame teiseje, pateikti pasiūlymai dėl kyšininkavimo normos tobulinimo bei, vadovaujantis dabartine reglamentacija, pateikti patikslinimai dėl kyšininkavimą sudarančių veikų apibrėžimų ir veikų tarpusavio atribojimo kriterijų.

Tyrimo objektas yra kyšininkavimo objektyviojo požymio veikų koncepcija kaip teisinė kategorija bei kyšininkavimą sudarančių veikų – priėmimo, pažadėjimo, susitarimo priimti, reikalavimo ir provokavimo sampratos.

Tyrimo dalykas yra Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamieji įstatymai, Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės aktai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą, jų aiškinamieji raštai, Lietuvos teismų praktika nagrinėjant kyšininkavimo bylas, kyšininkavimo traktuotės Lietuvos bei užsienio mokslinėje literatūroje.

Tyrimo hipotezė. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinto kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų teisinė reglamentacija yra perteklinė.

Darbo tikslas yra pateikti išsamias kyšininkavimą sudarančių veikų- kyšio priėmimo, pažadėjimo, susitarimo priimti, reikalavimo ir provokavimo sampratas, atskleisti kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų reglamentacijos problematiką, įvertinti tiriamo požymio formuluotės pagrįstumą.

Tyrimo uždaviniai yra:

- Išanalizuoti kyšininkavimą sudarančių veikų koncepciją tarptautiniuose teisės aktuose, užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose
- Pateikti esminius kyšininkavimo veikų reglamentacijos kaitos bruožus Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse
- Atskleisti Lietuvos Respublikos baudžiamajo kodekso 225 str. įtvirtintos kyšininkavimo koncepcijos problematiką
- Išanalizuoti baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje pateiktą kyšininkavimą sudarančių veikų sampratą

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas taikant istorinį, lyginamosios teisėtyros, mokslinės literatūros analizės, loginį- analitinį ir kitus metodus. Istoriniu metodu atskleistas kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų koncepcijos susiformavimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame

kodekse. Lyginamosios teisėtyros būdu veikų aspektu išanalizuota tarptautiniuose, užsienio šalių teisės aktuose, numatančiuose baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta kyšininkavimo samprata. Naudojantis mokslinės literatūros analizės būdu atskleista kyšininkavimo veikų samprata baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. Loginiu- analitiniu metodu pateikti apibendrinimai ir išvados.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

1. KYŠININKAVIMO OBJEKTYVIOJO POŽYMIŲ VEIKŲ REGLAMENTACIJA TARPTAUTINIUISE TEISĖS AKTUOSE IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUOSE ĮSTATYMUOSE

Tarptautinio konsensuso korupciją įvardijant svarbia problema, kurią reikia spręsti priimant detalius tarptautinius sprendimus, įrodymas yra platus antikorpucinių tarptautinių sutarčių ir instrumentų diapazonas¹. A. Nevera yra nurodęs, kad „tarptautinė teisė yra koordinacinio pobūdžio, todėl kuriant nacionalinę baudžiamąją teisę tiesiog būtina atsižvelgti į tarptautinės teisės normas – kitaip galima pakliūti į aklavietę“². Tarptautinės teisės vaidmenį nacionalinės teisėkūros procese pabrėžia ir kiti autoriai, nurodydami, kad „atsižvelgiant į gilėjančią integraciją, vis ryškesnį teisės unifikavimą remiantis tarptautiniais dokumentais, Lietuvos įstojimą į Europos Sąjungos bei dalyvavimą kitose tarptautinėse organizacijose, reikia skirti deramą dėmesį tarptautinei ir Europos Sąjungos teisei“³. Dabartinių tarptautinių teisės aktų įtaka nacionalinei teisei nebeapsiriboja principinių nuostatų numatymu baudžiamosios politikos formavimo ir vykdymo procese. Regioniniu bei pasauliniu lygmeniu priimami teisės aktai įtvirtina konkrečius nusikalstamų veikų požymius, kurie turi būti perkelti į nacionalinę teisę. Atsižvelgiant į tarptautinių teisės aktų svarbą ir įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, korupcinių veikų kontekste aktualu aptarti Europos Sąjungos, Europos Tarybos bei Jungtinių Tautų Organizacijos priimtus teisinius aktus.

1.1. Kyšininkavimo veikų traktuotė Europos Sąjungos teisėje

Europos Sąjungos valstybės narės, nurodydamos, kad korupcijos veikos kelia grėsmę Europos Bendrijos finansiniams interesams bei svarbą, kad jų smerktinumas būtų panašiai suvokiamas pagal valstybių narių baudžiamuosius įstatymus, 1996 m. rugsėjo 27 d. parengė Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos protokolą⁴. Protokolo 2 str. 2 d. nurodyta, kad kiekviena valstybė narė turi imtis būtinų priemonių, kad pasyvioji korupcija nacionalinėje teisėje būtų laikoma nusikaltimu. To paties straipsnio 1 dalyje pasyvioji korupcija apibrėžta kaip tyčiniai kurio nors pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet koki nepagrįstą atlygį arba kai jam pažadamas toks atlygis už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba

¹ Transparency International. Anti-corruption conventions and instruments explained [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://archive.transparency.org/global_priorities/international_conventions/conventions_explained> .

² Nevera, A. Tarptautinės teisės ir nacionalinės baudžiamosios teisės santykio problema. *Jurisprudencija*. 2001, 21 (13): 117.

³ Čaikovski, A. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba. *Teisė*. 2005, 54: 30.

⁴ Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.112-4178.

vykdant funkcijas, dėl kurio jis neįvykdo savo tarnybinių pareigų, šitaip kenkdamas ar galėdamas pakenkti Europos Bendrijų finansiniams interesams.

Siekiant pagerinti valstybių narių teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose 1997 m. gegužės 26 d. parengta Konvencija, skirta korupcijos veikoms, susijusioms su Europos Bendrijų pareigūnais ir valstybių narių pareigūnais apskritai⁵. Konvencijos dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu 2 straipsnyje nurodytas valstybėms narėms įpareigojimas nusikalstama veika pripažinti tyčinius pareigūno veiksmus, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet koki nepagrįstą atlygį arba kai jis priima pažadą dėl tokio atlygio už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas. Pagal Konvencijoje naudojamą terminologiją, tokie pareigūno veiksmai įvardinti pasyviaja korupcija.

2003 m. liepos 22 d. Europos Sąjungos Taryba priėmė pamatinį sprendimą dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje⁶. Sprendimo 2 str. 1 d. b punkte pateikta analogiška anksčiau aptartiems Europos Sąjungos teisės aktams nuostata dėl pasyviosios korupcijos kriminalizavimo privačiame sektoriuje.

Darytina išvada, kad Europos Sąjungos teisėje kyšininkavimas apibrėžiamas pasyviosios korupcijos sąvoka, numatant, kad baudžiamuoju nusikaltimu turi būti laikomas nepagrįsto atlygio priėmimas, prašymas ar pažado priėmimas dėl tokio atlygio.

1.2. Kyšininkavimo veikų koncepcija Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos

Vykdant bendrąją baudžiamąją politiką visuomenei nuo korupcijos ginti skatinamas intensyvesnis, greitas bei gerai veikiantis Europos Tarybos valstybių narių tarptautinis bendradarbiavimas. Šiuo tikslu 1999 m. sausio 27 d. Europos Taryba priėmė Baudžiamosios teisės konvenciją dėl korupcijos⁷. LR BK 225 str. prasme aktualu aptarti Konvencijos 3 str. pateiktą pasyviojo kyšininkavimo sampratą. Pastarasis straipsnis įpareigoja valstybes nares baudžiamuoju nusikaltimu laikyti tyčinius bet kurio valstybės pareigūno veiksmus, kai jis tiesiogiai arba netiesiogiai prašo arba gauna bet koki nepagrįstą atlygį, skirtą sau pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui arba kai jis priima pasiūlymą ar pažadą dėl tokio atlygio už jo, kaip

⁵ Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.154-5601.

⁶ Europos Sąjungos Tarybos 2003 m. liepos 22 d. pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje. [2003] OL L192/54.

⁷ Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.23-853.

valstybės pareigūno, veikimą arba neveikimą. Analogiška formuluotė pateikta Konvencijos 8 str. dėl pasyviojo kyšininkavimo privačiame sektoriuje. Akivaizdu, kad kyšininkavimą sudarančios veikos, kitaip nei Europos Sąjungos teisėje, traktuojamos plačiau- be nepagrįsto atlygio gavimo, prašymo ir pažado priėmimo, numatyta, kad baudžiamuoju nusikaltimu taip pat turi būti laikomas pasiūlymo priėmimas dėl nepagrįsto atlygio. Atsižvelgiant į pasiūlymo priėmimo kaip veiksmo esmę, nesuklysimė jei tokiam veiksmui kaip analogą taikysime susitarimą priimti kyši. Skirtingai nei Europos Sąjungos priimtuose teisės aktuose, kyšininkavimas BK 225 str. prasme įvardijamas pasyviojo kyšininkavimo terminu, taip pat yra numatyta ne kyšio priėmimo, o gavimo veika⁸.

1.3. Jungtinių Tautų Organizacijos priimti tarptautiniai teisės aktai

Siekiant užkirsti kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui 2000 m. gruodžio 12 d. priimta Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą⁹. Konvencijoje taip pat skirtas dėmesys korupcijos kriminalizavimo būtinumui: 8 str. 1 d. b punkte numatyta, kad Konvencijos šalys turi pripažinti nusikaltimu tyčinį kurstymą (*solicitation*¹⁰) suteikti neteisėtą atlygį ar tokio atlygio, skirto pačiam pareigūnui ar kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, priėmimą, tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant, kad valstybės pareigūnas, eidamas tarnybines pareigas, atliktų kokį nors veiksmą ar nuo jo susilaikytų.

2005 m. spalio 31 d. priimta Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją¹¹. Konvencijos 15 straipsnio b punkte kyšininkavimą sudarančios veikos yra tyčinis valstybės pareigūno tiesioginis ar netiesioginis prašymas arba priėmimas bet kokio nepagrįsto atlygio, skirto jam pačiam ar kitam asmeniui ar subjektui už jo veikimą arba neveikimą vykdant savo oficialias pareigas. Analogiškos nuostatos pateiktos Konvencijos 16 str. 2 d. dėl užsienio valstybės pareigūnų ir viešųjų tarptautinių organizacijų kyšininkavimo bei 21 str. b punkte dėl pasyviojo kyšininkavimo privačiame sektoriuje. Išskirtinis šios Konvencijos bruožas toks, kad 27 str. 2 - 3 d. numatyta galimybė valstybėms nusikalstama veika laikyti ir rengimąsi ar pasikėsinimą padaryti Konvencijoje išvardintas veikas, o būtent pasyvųjį kyšininkavimą. Taigi Jungtinių

⁸ Šių veikų skirtumas bus atskleistas nagrinėjant kyšio priėmimo subjektyvųjį elementą.

⁹ Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.51-1933.

¹⁰ *Solicitation* terminas anglų kalbos teisės terminų žodyne aiškintinas kaip nusikaltimas drąsinant ar raginant kitą asmenį padaryti nusikaltimą ar bendrininkauti jį darant. Logiška, kad bet kokio prašymo veiksmai, esant tikslui gauti neteisėtą atlygį, yra kurstomojo pobūdžio. Kyšininkavimo prasme kurstymo suteikti neteisėtą atlygį tikslas yra savanaudiškų paskatų patenkinimas, bet ne kito asmens lenkimas daryti nusikalstamą veiką. Autorė mano, kad kurstymas bendriausia prasme pasireiškia kaip prašymas nepagrįsto atlygio. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-01]. <<http://dictionary.law.com>>.

¹¹ Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją pagrindas yra 1996 m. JT Generalinės Asamblėjos priimti Tarptautinis valstybės tarnautojų elgesio kodeksas ir deklaracija prieš korupciją ir kyšininkavimą tarptautiniuose verslo sandoriuose.

Tautų Organizacijos priimtuose teisės aktuose kyšininkavimą sudarančios veikos yra priėmimas ar prašymas nepagrįsto atlygio.

Apibendrinant kyšininkavimą sudarančių veikų koncepciją tarptautiniuose teisės aktuose, visu pirma pasakytina, kad kyšininkavimas suvokiamas kaip abipusis kyšio ėmėjo ir kyšio davėjo veiksmas, t.y. į kyšininkavimo sudėtį yra įtraukti papirkimo sudėties požymiai¹². Atitinkamai kyšininkavimas skirstomas į aktyvųjį (papirkimas) ir pasyvųjį (BK 225 str. įtvirtinta veika). Kai kuriuose tarptautiniuose teisės aktuose išvis nėra naudojamas kyšininkavimo terminas- kaip analogas naudojamas korupcijos terminas. Pastaroji taip pat skirstoma į aktyviają ir pasyviają. Neatsižvelgiant į nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje naudojamos terminijos skirtumus, kyšininkavimą (siaurąja prasme- kaip pasyvųjį korupcinį veiksma) sudarančiomis veikomis laikytinas neteisėto, nepagrįsto atlygio ar naudos priėmimas, prašymas, pažadėjimas ar pasiūlymo priėmimas dėl tokio atlygio, naudos priėmimo ateityje.

1.4. Kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcija užsienio šalių baudžiamajoje teisėje

Nors tarptautinė teisė atlieka svarbų vaidmenį vienodinant valstybių, kaip atitinkamų tarptautinių teisės aktų šalių, baudžiamuosius įstatymus, vis dėlto tai nėra aksioma, todėl aktualu apžvelgti kaip atskirose valstybėse nacionaliniu lygmeniu traktuojama kyšininkavimą sudarančių veikų samprata. Neatsižvelgiant į bendrosios ir kontinentinės teisės sistemų skirtumus, bus aptarta minėtoms sistemoms priklausančių valstybių kyšininkavimo reglamentacija objektyviojo požymio- veikų aspektu.

Estijos baudžiamojo kodekso 294 str. pavadinime įtvirtinta formuluotė „Kyšio priėmimas“¹³. Pagal to paties straipsnio 1 dalį kyšio priėmimu laikomi pareigūno veiksmai, kai jis faktiškai priima turtinę naudą ar priima pažadą tokią naudą priimti ateityje. Antroje dalyje numatyta kvalifikuota kyšio priėmimo sudėtis- kyšio priėmimas esant reikalavimui.

Latvijos baudžiamojo įstatymo 320 straipsnyje taip pat naudojama kyšio priėmimo formuluotė¹⁴. Pagal šį straipsnį atsako asmuo, kuris priima materialinę vertę turinčią naudą, to paties straipsnio 2 punkte numatyta kvalifikuota kyšio priėmimo sudėtis, t.y. kyšio priėmimas jo reikalaujant, o 3 punkte itin kvalifikuota- kyšio priėmimas prievartavimo būdu.

Vokietijos baudžiamajame kodekse vadovaujantis subjektų kriterijumi, kyšininkavimo

¹² Wouters, J.; Ryngaert, F.; Cloots. A. S. *The fight against corruption in international law*. Leuven Centre for Global Governance Studies, 2012, 94: 35.

¹³ Criminal Code of the Republic of Estonia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>.

¹⁴ Criminal Code of the Republic of Latvia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

veikos numatytos skirtinguose baudžiamojo įstatymo skyriuose¹⁵. Kodekso 108 b skyriuje numatytas rinkėjų, o 108 e- delegatų, atstovų kyšininkavimas. Pagal šį skyrių kyšininkavimu laikomas prašymas, pažadėjimas arba dovanų ar kitokios naudos priėmimas. Vokietijos baudžiamojo kodekso 299 skyriuje reglamentuotas kyšininkavimas komercinėje srityje, kurį sudaro reikalavimo, pažadėjimo, priėmimo veikos. Vadovaujantis veiksnių atliekamų už kyšių teisėtumo, neteisėtumo aspektu 331 ir 332 skyriuose numatytas valstybės tarnautojų kyšio priėmimas. Pagal minėtus skyrius kyšininkavimą sudaro kyšio reikalavimas, pažadėjimas ar naudos priėmimas.

Neįprasta kyšininkavimo reglamentacija įtvirtinta Albanijos Respublikos baudžiamajame kodekse¹⁶. Kyšio prašymo ir kyšio priėmimo veikos numatytos skirtinguose straipsniuose (259 ir 260 str.), be to Baudžiamojo kodekso 259 str. numatyta kyšio prašymą sudaro dvi veikos: prašymas arba reikalavimas.

Armėnijos Respublikos baudžiamojo kodekso 311 str. kriminalizuota tik kyšio priėmimo veika, o to paties straipsnio 3 dalyje numatyta kvalifikuota kyšio prievartavimo sudėtis¹⁷.

Prancūzijos baudžiamajame kodekse apibrėžiant kyšininkavimo veikas naudojamos aktyviosios ir pasyviosios korupcijos formuluotės¹⁸. Pasyviosios korupcijos veikos numatytos 432-11 ir 435-1 straipsniuose. Vadovaujantis minėtais straipsniais kyšininkavimą sudaro turtinės ar kitokios naudos prašymas ar tokios naudos priėmimas.

2010 m. balandžio 8 d. Jungtinėje Karalystėje buvo priimtas pirmasis kodifikuotas Kyšininkavimo Aktas, kuris įsigaliojo 2011 m. liepos 1 d¹⁹. Teisingumo Ministerijos pateiktuose aiškinamuosiuose raštuose nurodyta, kad Kyšininkavimo Aktas priimtas siekiant įgyvendinti Jungtinės Karalystės baudžiamosios teisės reformą²⁰. Kyšininkavimo Akte apibrėžiant kyšininkavimo veikas naudojama „pažeidimų, susijusių su kyšininkavimu“ formuluotė. Minėtu Aktu pakeisti Jungtinės Karalystės bendrosios teisės pagrindiniai aktai, reglamentavę su kyšininkavimu susijusius pažeidimus²¹. Pažeidimai apjungti į dvi dideles grupes- aktyvųjį ir

¹⁵ German Criminal Code [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

¹⁶ Criminal Code of the Republic of Albania [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1565/file/d46a10bcf55b80aae189eb6840b4.htm/preview>>.

¹⁷ Criminal Code of the Republic of Armenia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dad5efd70578c.htm/preview>>.

¹⁸ Penal Code of France [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>.

¹⁹ Bribery Act 2010 [interaktyvus]. UK: Stationery Office, 2010 [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf>.

²⁰ Royal Assent 8 April 2010 Bribery Act 2010 explanatory notes [interaktyvus]. 2010, c. 23: 1 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/notes?view=plain>>.

²¹ Public Bodies Corrupt Practices Act 1889 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1889/69/pdfs/ukpga_18890069_en.pdf>; Prevention Of Corruption Act 1906 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1906/34/pdfs/ukpga_19060034_en.pdf>;

pasyvųjį kyšininkavimą²². Kyšininkavimo akto 2 skyriuje numatyta, kad kyšininkavimu laikomi veiksmai kai asmuo priima turtinę ar kitokią naudą, ar jos nepriima, bet tokios naudos prašo ar sutinka gauti tokią naudą. Aiškinamajame Kyšininkavimo Akto rašte nurodyta, kad teisės pažeidimai susiję su kyšininkavimu taikomi tiek faktiniam, tiek potencialiam tokios naudos priėmėjui. Kyšininkavimu laikoma tiek naudos priėmimas iki veiksmų atlikimo, tiek juos atlikus priimant naudą kaip neteisėtą atlygį²³.

Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamojo kodekso 201 str. kriminalizuotas valstybės tarnautojų bei liudininkų kyšininkavimas²⁴. Minėto straipsnio 2 dalyje įtvirtintos kyšininkavimą sudarančios veikos: reikalavimas, siekimas, gavimas, priėmimas, sutikimas gauti ar priimti bet kokias vertybes.

Panaši reglamentacija įtvirtinta Kanados baudžiamajame kodekse²⁵. Pagal Kanados baudžiamojo įstatymo 119 ir 120 str. kyšininkavimą sudaro bet kokių vertybių priėmimas, gavimas, sutikimas priimti, siekimas gauti tokias vertybes ateityje.

Apžvelgus kyšininkavimą sudarančių veikų reglamentaciją užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose bei kituose teisės aktuose, akivaizdu, kad nėra vieningos, suderintos kyšininkavimo koncepcijos: vienu atveju kyšio priėmimas traktuojamas kaip pagrindinė ir vienintelė kyšininkavimą sudaranti veika, kita vertus baudžiamuosiuose įstatymuose kyšio priėmimas turi alternatyvios veikos statusą. Antra, kyšio reikalavimas (taip pat ir kyšio prievartavimas) traktuotinas dvejopai- kaip kyšio priėmimo būdas, t.y. kaip kvalifikuojanti aplinkybė arba kaip savarankiška alternatyvi kyšio priėmimui veika. Prašymo, pažadėjimo (pažado priėmimo) bei sutikimo veiksmai įtvirtinti kaip kyšio priėmimui alternatyvios veikos, nors kai kurių šalių įstatymai tokių veikų kyšininkavimo normoje neišskiria.

Prevention Of Corruption Act 1916 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/64/pdfs/ukpga_19160064_en.pdf>; Prevention Of Corruption Act 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.irishstatutebook.ie/pdf/2001/en.act.2001.0027.pdf>>.

²² Royal Assent 8 April 2010 Bribery Act 2010 explanatory notes [interaktyvus]. 2010, c. 23: 1 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/notes?view=plain>>.

²³ Royal Assent 8 April 2010 Bribery Act 2010 explanatory notes [interaktyvus]. 2010, c. 23: 4-5 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/notes?view=plain>>.

²⁴ United States Code [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/201>>.

²⁵ Criminal Code of Canada [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

2. KYŠININKAVIMĄ SUDARANČIŲ VEIKŲ REGLAMENTACIJOS KAITA LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE. PROBLEMINIAI ASPEKTAI

„Šiandien vis dažniau ir dažniau tarptautiniu lygiu bandoma reglamentuoti daugelį klausimų, kurie anksčiau buvo priskirtini tik nacionalinės baudžiamosios teisės sferai”²⁶. R. Urbonas yra pabrėžęs tarptautinės teisės svarbą korupcijos kontrolės srityje, nurodydamas, kad Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir tapus Europos Sąjungos nare, buvo sukurta masyvi „antikorupcinė“ teisinė bazė, kuri yra laikoma pavyzdine kitoms valstybėms, siekiančioms narystės Europos Sąjungoje²⁷. Formuojant kyšininkavimo koncepciją tarptautiniame lygmenyje, aktualu aptarti kaip kito kyšininkavimo veikos reglamentacija Lietuvos baudžiamajame įstatyme Lietuvai tapus atitinkamų tarptautinių organizacijų nare. Kaip L. Pakštaitis nurodė, „dar neseniai galiojusiai kyšininkavimo nusikaltimų koncepcijai pagrindą davė 1926 metų RTFSR baudžiamasis kodeksas“, todėl aktualu aptarti ne tik po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje galiojusias baudžiamojo įstatymo redakcijas, bet ir iki šio istorinio įvykio buvusią reglamentaciją²⁸.

1926 m. RTFSR baudžiamasis kodeksas Lietuvoje galiojo laikotarpiu nuo 1940 m. iki 1961 m.²⁹. Kodekso 117 str. numatyta baudžiamoji atsakomybė už kyšio gavimą, o c punkte įtvirtina kvalifikuota kyšio priėmimo sudėtis- kyšio priėmėjui pavartojus prievartavimą. Kyšininkavimas buvo siejamas tik su tokiais veiksmais, kuriuos pareigūnas galėjo ar turėjo padaryti išimtinai dėl savo tarnybinės padėties. RTFSR BK 119 str. numatyta kyšio provokavimo veika, kuri pasireiškė pareigūno tyčiniu veikimu sudarant aplinkybes ir sąlygas, sukeliančias kyšio pasiūlymą ar gavimą. Tačiau tai nėra analogiška veika galiojančio BK 225 str. įtvirtintai kyšio provokacijos veikai, nes RTFSR BK 119 str. dispozicijoje buvo įtvirtintas specifinis kyšio provokacijos tikslas- baudžiamasis susidorojimas su kyšio davėju ar priėmėju.

1961 metais priimtas LTSR baudžiamasis kodeksas galiojės iki 2003 m.³⁰. Kodekso 180 str. numatytas kyšio priėmimas, taip pat kvalifikuota kyšio priėmimo sudėtis susijusi su prievartavimu. Analogiškai 1926 metų Baudžiamojo kodekso reglamentacijai, kyšio priėmimas buvo galimas tik už tuos veiksmus, kuriuos pareigūnas turėjo ar galėjo atlikti dėl savo tarnybinės padėties.

1993 m. sausio 28 d. įstatymu Baudžiamasis kodeksas buvo papildytas 180¹ straipsniu

²⁶ Nevera, A., *supra note 2*, p. 117l.

²⁷ Urbonas, R. Corruption in Lithuania. *Connections*. 2009, 1: 68.

²⁸ Pakštaitis, L. Kyšininkavimo nusikaltimų kriminalizacijos raida Lietuvoje. *Teisė*. 2001, 41: 125.

²⁹ RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikias Lietuvos TSR teritorijoje. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1954.

³⁰ LTSR baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Mintis, 1983.

kriminalizuojant dovanos priėmimą už pareigūno veiksmus, kuriuos jis atliko eidamas tarnybą³¹.

1999 m. liepos 1 d. įstatymu radikalčiai pakeista iki tol Lietuvos baudžiamojoje teisėje buvusi kyšininkavimo koncepcija³². Baudžiamojo kodekso 282 str. kaip savarankiškos, alternatyvios kyšio priėmimui įtvirtintos pažado priimti kyšį ir kyšio reikalavimo veikos. Kvalifikuota kyšio prievartavimo bei dovanos priėmimo sudėtys panaikintos, be to numatyta, kad kyšininkaujama nepaisant to, kad pagal einamas pareigas ar turimus įgaliojimus valstybės pareigūnas ar tarnautojas neturėjo teisės arba negalėjo atlikti veikų, už kurių atlikimą kyšis buvo priimtas, buvo pažadėta priimti kyšį arba reikalauta kyšio. Kyšininkavimo pakeitimai argumentuoti tuo, kad Europos Sąjungos valstybėse baigtu nusikaltimu nuo seno pripažįstamas ne tik kyšio davimas ir kyšio priėmimas, bet ir pažadas, susitarimas duoti ar priimti kyšį bei kyšio reikalavimas. „1998 metais Europos taryba priėmė baudžiamosios teisės konvenciją prieš korupciją, kuri rekomenduoja būtent taip traktuoti šiuos nusikaltimus. Šią konvenciją 1999 metų sausio 27 d. pasirašė ir Lietuvos Respublika. Teikiamame projekte atsispindi pagrindinės šios konvencijos nuostatos“³³.

2002 m. sausio 25 d. įstatymu dar labiau išplėstas kyšininkavimą sudarančių veikų sąrašas. LR BK 282 str. „Kyšio priėmimas“ kaip savarankiškos ir baigtos veikos įtvirtintos kyšio priėmimas, pažadėjimas ar susitarimas priimti kyšį, reikalavimas ar provokavimas jį duoti už veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus³⁴. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte akcentuotas neišvengiamumas derinti nacionalinę teisę su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais bei kitų tarptautinių sutarčių nuostatomis, Lietuvos Respublikai siekiant pilnateisės narystės Europos Sąjungoje, prisiimant tarptautinius įsipareigojimus bei jungiantis prie tarptautinių sutarčių. „Lietuvos Respublikos teisės aktai kai kuriais aspektais neatitinka tarptautinėse sutartyse reglamentuojamų klausimų, todėl praktinis šių sutarčių įgyvendinimas yra sietinas su tam tikrų teisės aktų pakeitimais bei papildymais <...> kyšio priėmimo ir papirkimo sudėčių požymiai nepilnai atitinka Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos pateiktų analogiškų nusikalstamų veikų požymių“³⁵.

Netrukus buvo parengtas Baudžiamojo kodekso projektas ir nuo 2003 m. gegužės 1 d.

³¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 5-90.

³² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 8(1), 32, 35, 82, 82(1), 117, 212(1), 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73(1), 74, 82(2), 213(2), 321(3) straipsniais, 74(1), 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2112.

³³ Aiškinamasis raštas Nr. P-1708(2) dėl Baudžiamojo kodekso 32, 35, 82, 82(1), 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 283 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto (1999 m. birželio 10 d. pateikė Vytautas Landsbergis, Lietuvos Respublikos Seimas) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

³⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 7(1), 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 11(1), 22(1), 32(1), 32(2), 302(2) straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. Valstybės žinios. 2002, Nr. 15-555.

³⁵ Aiškinamasis raštas Nr. IXP-1311, IXP-1312 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (2001 m. gruodžio 22 d. pateikė Vytautas Markevičius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

įsigaliojo naujasis Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas³⁶. Esminių pakeitimų priimta nebuvo, išskyrus pakeistas straipsnio pavadinimas „Kyšio priėmimas“ į „Kyšininkavimas“.

Apibendrinant kyšininkavimo veikų reglamentacijos kitimą Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme, galima teigti, kad iki Lietuvos aktyvaus „įsijungimo“ į tarptautinius santykius kyšininkavimas buvo traktuojamas siaurąja prasme, t.y. tik kaip kyšio priėmimas, o po įstojimo į tarptautines organizacijas tarptautinių teisės aktų pagrindu LR BK buvo įtvirtinta plačioji kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcija, neapsiribojant kyšio priėmimu. Tai dar kartą patvirtina, kad tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos Respublikos nacionalinių baudžiamųjų įstatymų kūrimui yra nekvestionuojama.

2.1. Tarptautinių antikorupcinių teisės aktų aiškinimo aspektai Lietuvai vykdant baudžiamąją politiką

Dėl lemiamo tarptautinių teisės aktų vaidmens nacionalinei teisėkūrai, tačiau dėl menkos, galima sakyti netgi paviršutiniškos argumentacijos keičiant kyšininkavimą sudarančių veikų sampratą, aktualu aptarti kai kuriuos Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės reikalavimų aiškinimo aspektus Lietuvai vykdant baudžiamąją politiką.

Vadovaujantis gramatiniu aiškinimo metodu, Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės normose, numatančiose kyšininkavimo nusikaltimo sudėties požymius, kyšininkavimą sudarančios veikos įtvirtintos alternatyvia forma. Pagal tokią formuluotę kyšininkavimo veikas vienija vienodas jų traktavimas- visi išvardinti veiksmai nacionalinėje teisėje turi būti laikomi nusikaltimu. Lietuvos baudžiamajame įstatyme nusikalstamų veikų požymiai straipsnių dispozicijose formuluojami nusikalstamo sumanymo realizavimo aspektu, t.y. Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normose aprašyti baigtų nusikalstamų veikų požymiai. Veika laikoma baigta tik tada kai asmuo objektyviai realizuoja visus pagrindinius nusikalstamos veikos sudėties požymius, o pilnai neįgyvendinus nusikalstamo sumanymo sprendžiamas veikos baigtumo klausimas- nustatinėjama nusikalstamos veikos stadija, kurios institutas reglamentuotas Baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje. Tokia įstatymo leidėjo pozicija pateisinama, nes nors asmuo ir nespėja pabaigti nusikalstamos veikos darymo, tačiau tokie jo veiksmai (pradėjus realizuoti nusikalstamus ketinimus) kelia pavojų baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms ir yra pakankamas pagrindas baudžiamajai atsakomybei kilti. Neatsižvelgiant į nusikalstamos veikos stadiją, jei asmens veikimas ar neveikimas atitinka BK 21 ar 22 straipsnio požymius bei specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje aprašytą veiką, toks

³⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89- 2741.

elgesys laikomas nusikaltimu.

A. Abramavičius, D. Mickevičius ir G. Švedas nagrinėdami Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo Lietuvos baudžiamojoje teisėje klausimą, nurodė, kad „Europos Sąjungos teisės aktų atitinkamose nuostatose kai kuriais atvejais yra numatyta valstybėms pareiga baudžiamaisiais nusikaltimais pripažinti veikas, kurios pagal savo esmę yra tik rengimasis padaryti tam tikrą nusikalstamą veiką, be to galima atrasti nuostatų, tiesiogiai nurodančių valstybėms narėms pareigą nustatyti asmenų baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą padaryti atitinkamas veikas“³⁷. „Tuo tarpu Konvencijoje dėl kovos su korupcija, Tarybos pagrindų sprendime dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje ir pan. nėra nuostatų dėl pasikėsinimo padaryti Konvencijoje ir Pagrindų sprendime numatytas nusikalstamas veikas baudžiamumo. <...> tai nereiškia, kad valstybė neturi teisės nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose numatyti baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą padaryti Konvencijoje ir Pagrindų sprendimuose numatytas nusikalstamas veikas“³⁸. A. Čaikovski dėl tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmės reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba yra nurodęs, kad iš esmės neginčytina, kad nacionalinės teisės normos nebūtinai turi visiškai sutapti su tam tikros konvencijos nuostatomis, tačiau būtina, jog būtų pasiektas konvencijos reikalaujamas rezultatas, šiuo atveju- tam tikrų veikų kriminalizavimas³⁹. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) Konvencijos dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinejimu tarptautiniuose verslo sandoriuose aiškinamojo rašto 3 punkte nurodyta, kad OECD 1 str. nustato standartą, kurio privalu laikytis Konvenciją pasirašiusiems šalims, tačiau minėtas straipsnis nereikalauja, kad nusikaltimas vidaus įstatymuose būtų apibrėžtas tiksliai tais pačiais žodžiais. Šalys gali įvykdyti savo įsipareigojimus skirtingais būdais, su sąlyga, kad siekiant nuteisti už nusikaltimą asmenį nereikės įrodinėti jokių kitų požymių, išskyrus tuos, kuriuos reikėtų įrodyti, jeigu nusikaltimas būtų apibrėžtas kaip šioje pastraipoje⁴⁰. Manau, nereikia atmesti galimybės tokį išaiškinimą taikyti nuostatomis dėl pasyviojo kyšininkavimo kriminalizacijos⁴¹. Konvencijos dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais aiškinamojo rašto 2.7 punkte nurodyta, kad valstybių narių pareiga yra patikrinti, ar jų esami baudžiamieji įstatymai iš tikrųjų apima visas reikalingas asmenų kategorijas ir elgesio formas, o

³⁷ Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, G. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 74.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Čaikovski, A., *supra note* 3, p. 34.

⁴⁰ Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and related documents [interaktyvus]. OECD publishing, 2011 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.oecd.org/investment/briberyininternationalbusiness/antibriberyconvention/38028044.pdf>>.

⁴¹ Nors OECD Konvencija apsiriboja aktyviojo kyšininkavimo, t.y. papirkimo kriminalizacijos būtinumu, atsižvelgiant, kad tai yra antikorpūcinis tarptautinės teisės aktas, dėl glaudaus ryšio su pasyviuoju kyšininkavimu autorė pateikia Konvencijos įgyvendinimo ribų aiškinimą.

jeigu taip nėra- imtis priemonių, susijusių su vieno ar kelių jas atitinkančių nusikaltimų nustatymu⁴². Iš to seka logiška išvada, kad tarptautiniame lygmenyje numatytas pasyviosios korupcijos, pasyviojo kyšininkavimo baudžiamumas, bet valstybės nėra suvaržytos tokias veikas traktuoti skirtingai baigtumo aspektu. Panašią nuomonę yra išsakęs A. Abramavičius⁴³. Valstybės, prisijungusios prie aptartų teisės aktų, išipareigojo patraukti kyšininkaujančius asmenis baudžiamojon atsakomybėn, bet ne vienodai traktuoti kyšio gavimą su pažadu, susitarimu ar prašymu gauti kyšį.

„Šios naujovės kai kurių specialistų vertinamos kritiškai dar ir dėl to, kad įstatymų leidėjas specialia norma stengėsi įtvirtinti jau egzistuojančią kriminalizaciją- Baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo stadijos, kurios apima straipsnyje nurodytus pažadą ir susitarimą priimti kyšį“⁴⁴. LTSR baudžiamojo kodekso komentare nurodyta, kad jei dėl kyšio buvo susitarta, tačiau pareigūnas jo nepaėmė dėl kokių nors nuo jo nepriklausančių aplinkybių, jo veiką reikia kvalifikuoti kaip pasikėsinimą priimti kyšį⁴⁵. Veiksmų atliktų iki kyšio priėmimo vertinimą esant parengtinėje stadijoje patvirtina ir teismų praktika:

„S.Š. pareiškimu kreipėsi į specialiųjų tyrimų tarnybą, pareiškime nurodydamas, kad E.M. reikalauja iš jo kyšio, o būtent, reikalauja, kad jis nupirktų jai gerą automobilį. Dėl nepakankamos pirminės informacijos STT pareigūnai nutarė ją patikrinti, tuo tikslu 1998 m. birželio 16 d. S.Š. buvo duotas diktofonas slaptam jo pokalbių su E.M. fiksavimui. Šio patikrinimo metu buvo nustatyta, kad E.M rengiasi priimti kyšį. Aptartos aplinkybės patvirtina, kad E.M. norėjo gauti kyšį, nes niekieno neverčiama tuoj pat po pasiūlymo sutiko jį priimti. Audio įrašų turinys patvirtina, kad dar 1998 m. birželio 16 d. S.Š. su E.M. susitarė dėl konkretaus kyšio dalyko - dėl 1995 m. pagaminto automobilio „VW Golf“, kurio kaina 10000 JAV dolerių, dėl kyšio davimo-priėmimo konkretaus laiko. Konkretus susitarimas dėl kyšio atitinka rengimosi padaryti nusikaltimą, numatytą LR BK 282 str., stadiją. Nusikalstamą veiką imituojuantis elgesio modelis buvo patvirtintas tik sekančią dieną, t.y. 1998 m. birželio 17 d., todėl juo buvo „prisijungta“ prie jau daromo nusikaltimo, kas atitinka OVSĮ

⁴² Council of European Union 3 December 1998 Explanatory Report on the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union [interaktyvus]. *Official Journal of the European Communities*. 1998, C 391/01 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1998:391:0001:0012:EN:PDF>>.

⁴³ Autorius nurodė, kad iš europinių teisės aktų išplaukia tik reikalavimas, kad pažadas priimti kyšį būtų pripažįstamas nusikalstama veika ir baudžiamas. Kartu autorius nurodo, kad valstybės neįpareigotos pažadą priimti kyšį laikyti baigtu nusikaltimu. Abramavičius, A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*. 2005, 54: 14.

⁴⁴ Pakštaitis, L., *supra note* 28, p. 127.

⁴⁵ Misiūnas, J., *et. al. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 306.

ir Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimo reikalavimus“⁴⁶.

Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT) nurodė:

„Iš bylos medžiagos matosi, kad dėl nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelio į LR generalinę prokuratūrą buvo kreiptasi po to, kai įvyko K.R. susitikimai iš pradžių su V. S., vėliau su A. Z. ir iš esmės buvo susitarta, kad už 3000 JAV dol. K. R. atliks pageidaujamus veiksmus, nutrauks M. N. bylą, t.y. dėl sankcijos modeliui gauti į LR generalinę prokuratūrą buvo kreiptasi tik tada, kai buvo gauta pirminė informacija apie susitarimą padaryti nusikaltimą – už 3000 JAV dolerių nutraukti baudžiamąją bylą M.N. Tuo būdu modeliu tik buvo prisijungta prie prasidėjusios nusikalstamos veikos. Sankcionuojant nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelį, K.R. jau buvo išreiškęs ketinimą nusikalstamai veikai - kyšio priėmimui ir davė tam savo sutikimą“⁴⁷.

Taigi įstatymų leidėjas, pasirinko lengviausią tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo kelią ir, nesigilinęs į kyšininkavimo kaip proceso esmę ir jo realizavimo klausimus, automatiškai į BK 225 str. dispoziciją perkėlė tarptautinių aktų standartinę formuluotę. Dėl to dispozicijoje buvo suplakta į visumą tiek veikų padarymo būdai, tiek skirtingos veikų stadijos numatant, kad tai alternatyvios kyšio priėmimui veikos. Analizuojant BK 225 str. normą akivaizdu, kad esant tokiai sudėčiai nėra jokių galimybių asmens veiką vertinti kaip esančią parengtinėje stadijoje, taip pat apsunkintas kyšininkavimo įrodinėjimas, nusikalstamos veikos imitacijos modelio ir nusikalstamą veiką imituojančių veiksmų taikymas, o esant nevienodai teismų praktikai pažeidžiami baudžiamosios teisės principai. A. Abramavičius nurodė, kad tokiu teisiniu reguliavimu kyšininkavimo atveju praktiškai paneigiamas savanoriško atsisakymo pabaigti nusikaltimą institutas: „asmuo, pažadėjęs priimti kyšį, nuo šio momento jau laikomas padariusiu nusikaltimą, ir tolesni jo veiksmai kvalifikuoti šią veiką jokios reikšmės neturi. Ar asmuo atsiribos nuo šio pažado ir nedarys jokių veiksmų, ar jis tęsės pažadą- tai vis tiek vertinama kaip kyšininkavimas“⁴⁸.

Kita vertus, esant formaliajai kyšininkavimo sudėčiai atsispindi įstatymo leidėjo pozicija, kad kyšininkavimo veikos pavojingumas yra siejamas ne su neteisėtu praturtėjimu pasinaudojus tarnybine padėtimi, bet nusikalstamais subjekto ketinimais- gauti tokią naudą. Teoriškai tokiai reglamentavimo situacijai kaip pavyzdį galėtume pateikti kaltinamojo siekį išžaginti, žodžiu sąmoningai išreiškiant tokią valią, vienodai vertinant su realiu išžagavimo normos objektyviųjų požymių realizavimu. Pabrėžtina, kad kriminalizuojant elgesio formas turinčias kyšininkavimo požymių, svarbu nustatyti asmens elgesio varianto priežastingumą,

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-108/2001).

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-52/2001).

⁴⁸ Abramavičius, A., *supra note* 43, p. 14.

išsiaiškinti asmens elgesio kryptingumą- ko nusikalsdamas asmuo siekia. Ne kartą teismai yra pabrėžę, kad „*kaltininko elgesį kyšininkavimo atveju iš esmės lemia savanaudiškos paskatos, siekis neteisėtai gauti turtinės naudos*“⁴⁹. Kyšininkavime funkcinė prasme dalyvauja minimaliai du asmenys, t.y. kyšio davėjas ir priėmėjas, tarp šių asmenų vienokia ar kitokia forma vyksta sąveika, kurios siekiamas rezultatas- kyšio paėmimas. Kyšininkavimas aiškinamas kaip *quid pro quo*: asmuo suteikia tam tikras vertybes valstybės tarnautojui už tai, kad pastarasis patenkintų vertybes davusiojo interesą⁵⁰. Teoriškai sąveika gali pasireikšti tiek prievartine, tiek neprievartine formomis. Pirmu atveju asmuo siekiantis priimti kyšį veikia potencialaus kyšio davėjo valią, kad šis, siekdamas išvengti neigiamų padarinių jo interesų atžvilgiu, duotų kyšį. Neprievartine forma interakcijos dalyviai laisva valia ir sąmoningai gali susitarti dėl susitikimo vietos, kyšio dydžio, paslaugų už kurias bus duodamas kyšis ir pan. Klasikinė kyšininkavimo samprata leidžia teigti, kad asmenys veikia nusikalstamai siekdami asmeninės naudos ir esant vienai pagrindinei tokio nusikalstamo veikimo sąlygai- atitinkamų pareigų atlikimui⁵¹. Neteisėtos naudos gavimas yra nusikalstamo ketinimo realizavimas, todėl kalbant apie veikos baigtumą, jį turėtume sieti ne su teoriniu siekiu gauti tokią naudą, o su realiu jos gavimu- kyšio priėmimu. Kyšininkavimas tai yra neteisėtas naudos gavimas tenkinant asmeninius interesus atliekamų pareigų sąskaita. „Kyšininkas iš esmės spekuliuoja valstybės interesais bei savo sąžine, nes plačius valstybinius įgaliojimus jis panaudoja savo siauriems egoistiniams tikslams, iškeldamas juos aukščiau valstybinių reikalų bei savo pareigų“⁵². Veika realizuojama priėmus neteisėtą naudą, t.y. gėrybių aktyvą ar pasyvą, kuris nepriklauso kaip atlygis dėl atliekamų pareigų.

Baudžiamosios teisės specialiosios dalies vadovėlio autoriai nurodo, kad „jei dėl kyšio buvo susitarta, tačiau pareigūnas ar tarnautojas dėl kokių nors nuo jo nepriklausančių aplinkybių jo nepaėmė, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas priimti kyšį“⁵³. Pakštaitis kritikuoja tokią nuomonę ir nurodo, kad „autoriai per siaurai traktuoja veiką, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymį, - pripažindami veikomis kyšio priėmimą, pažadą jį priimti bei kyšio reikalavimą, veikos

⁴⁹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-203-303/2012).

⁵⁰ Peci, I.; Sikkema, E. Corruption and legal certainty; the case of Albania and the Netherlands. Implementation of the Criminal Law Convention on Corruption in a transitional and consolidated democracy. *Utrecht Law Review*. 2010, 6: 105.

⁵¹ Lietuvių kalbos žodyne būdvardis asmeninis aiškintinas kaip priklausantis asmeniui; nauda- turtas, tai, kas gaunama iš ko vertinga, pelninga, geri, teigiami, palankūs rezultatai. Kalbant apie klasikinę kyšininkavimo sampratą, terminas asmeninė nauda suvokiamas siaurąja prasme- kaip materialus, piniginių ekvivalentą turintis turtas ar kitos gėrybės. Naktinienė, G., et. al. *Lietuvių kalbos žodynas*. I-XVI tomai. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-14]. <<http://www.lkz.lt/dzl.php>>.

⁵² Misiūnas, J. *Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą*. Vilnius: Mintis, 1965, p. 4.

⁵³ Pavilonis, V., et. al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000. p. 285.

baigtumą sieja tik su priėmimu⁵⁴. Manau, vertinant kyšininkavimo apraiškas veikos socialinio pavojingumo aspektu pritariama baudžiamosios teisės specialiosios dalies vadovėlio autorių nuomonei. Be to, autoriai neginčija, kad susitarimas priimti kyšį nėra nusikalstama veika, o tik nurodo, kad kaip baigta veika turėtų būti vertinamas tik kyšio priėmimas. Baudžiamojo kodekso 225 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte aptartas projekto 26 straipsnis, kuriame numatyta pasyviojo kyšininkavimo formas (būdus) dėstyti nuosekliau, didėjančiu kyšininkavimo užbaigtumo laipsniu⁵⁵. Tai tik patvirtina, kad kyšio priėmimui alternatyvios veikos iš esmės yra laikomos kyšininkavimo pradiniais etapais.

“Nusikalstamos veikos stadijos yra kokybiškai skirtingi, apibrėžti nusikalstamos veikos etapai, kurie vienas nuo kito skiriasi daromų pavojingų veiksmų pobūdžiu ir rodo skirtingą nusikalstamo sumanymo įgyvendinimo laipsnį“⁵⁶. Akivaizdu, kad kyšio reikalavimas, provokavimas, susitarimas ar pažadėjimas priimti kyšį yra pradiniai etapai priimant kyšį, kurie esmingai objektyviomis aplinkybėmis skiriasi nuo kyšio priėmimo. Priimti kyšį nesusitarus, jo nepaprašius ar nesudarius sąlygų, aplinkybių yra neįmanoma. Asmuo pažadėjęs, susitaręs, provokavęs ar reikalavęs kyšio, bet dar jo nepriėmęs yra dar nerealizavęs savo nusikalstamų ketinimų, taigi neįgijęs neteisėto atlygio. Toks asmuo negali būti vienodai traktuojamas su asmeniu, kuris jau yra priėmęs kyšį.

Vadovaujantis tradicine kyšininkavimo samprata bei nagrinėjamos veikos reglamentacija Lietuvos baudžiamajame įstatyme funkcinio interpretavimo aspektu galime išskirti siaurąją ir plačiąją kyšininkavimo sampratas. Siaurąja prasme kyšininkavimą sudaro tik kyšio priėmimas (*sensu stricto*), plačiąja- ne tik kyšio priėmimas, bet ir kiti su kyšio priėmimu susiję veiksmai: susitarimas, reikalavimas, provokavimas, pažadėjimas priimti neteisėtą naudą (*sensu largo*). I. Michailovič, analizuodama korupcines nusikalstamas veikas, nurodė, kad korupciniai nusikaltimai *sensu largo* padaromi tartum „prie progos“ darant korupcinius nusikaltimus *sensu stricto*⁵⁷. Manau, tokį aiškinimą galima pritaikyti ir kyšininkavimo normai, nes kaip jau minėta priimti kyšį nesąmoningai ir nevalingai, t.y. nesitariant, nereikalaujant ar kitais būdais, praktiškai neįmanoma.

Probleminė situacija, kai kaltininkas nesiima jokių žodinių, konkliudentinių veiksmų kai jam yra siūlomas kyšis. Tokią problemą taip pat išskyrė A. Gutauskas, nurodydamas, kad

⁵⁴ Pakštaitis, L. *Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 61.

⁵⁵ Aiškinamasis raštas Nr. XIP-2562 dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1) ir 68(2) straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto (2010 m. spalio 15 d. pateikė Remigijus Šimašius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

⁵⁶ Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, *supra note* 37, p. 73.

⁵⁷ Michailovič, I. Korupcijos apibrėžimo problematika. *Teisė*. 2005, 54: 119-120; Michailovič, I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2007, 2(20): 46.

„baudžiamasis įstatymas reikalauja, kad būtų įrodyta, jog kyšis tikrai priimtas, o tai sudėtinga padaryti kai kyšio priėmimo atveju asmuo, maskuoja savo nusikalstamus ketinimus, į rankas nepaima pinigų iš kyšio davėjo, specialiai neatlieka jokių veiksmų, nerodo akivaizdaus pritarimo ar sutikimo kyšio davėjui, tokią kaltininko veiką tampa sunku susieti su tyčiniu kyšininkavimu“.⁵⁸ Įstatymų leidėjas, reglamentuodamas privatinis santykius, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse numatė valios išreiškimo formas, kurios pagal CK 1. 64 str. gali pasireikšti žodžiu, raštu, veiksmu ar kitokia valios išreiškimo forma. Pagal to paties straipsnio 2 dalį asmens valia gali būti numanoma atsižvelgiant į konkrečias sandorio sudarymo aplinkybes. Viena iš valios išraiškos formų laikomas tylėjimas sandorio šalių susitarimo numatytais atvejais. Taigi tokiu atveju, jei asmuo suvokia, kad jam yra siūlomas neteisėtas atlygis ir tokio atlygio neteisėtumą suvokia siūlantysis asmuo, tylėjimas gali reikšti sutikimą dėl tokio pasiūlymo, taigi atitinkamai ir susitarimo ar pažadėjimo formą.

Tarybinėje baudžiamosios teisės literatūroje galima atrasti specifinę nusikalstamos veikos sudėties rūšį- „nukirstinę“ sudėtį. Tai tokia sudėtis, kurioje rengimasis ar pasikėsinimas yra paversti baigtinėmis sudėtimis. Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse jau buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už tarptautiniuose teisės aktuose nurodytas kyšininkavimo elgesio formas traktuojant jas esant parengtinėje stadijoje. Galima daryti vienintelę išvadą, kad Lietuvos Respublikos valdžia, nekvalifikuotai įgyvendina tarptautinius įsipareigojimus, netinkamai įvertina turimą nacionalinę teisinę bazę. Tokių elgesio formų kaip pažadėjimo, susitarimo, bendrai pasakius- noro gauti kyšį, įtvirtinimas kaip baigtų ir kyšio priėmimui adekvačių nusikalstamų veikų negali būti aiškinamas kitaip, kaip tik grubi įstatymo leidėjo klaida. Manau, kad įtvirtinant LR BK 225 str. nukirstinės ir formaliosios sudėties junginį einama *reduction ad absurdum* keliu⁵⁹.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad *pacta sunt servanda* principo rėmuose įgyvendinant tarptautinių teisės aktų reikalavimus, valstybės, o būtent Lietuvos Respublika, nėra įpareigota į Baudžiamąjį kodeksą pažodžiui perkelti tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintas pasyviojo kyšininkavimo ar pasyviosios korupcijos formuluotes. Iki įstatyminiu lygiu išplečiant kyšininkavimą sudarančių veikų sampratą, valstybės tarnautojų veikimas iki kyšio priėmimo buvo traktuojamas kaip nusikalstama veika ir už tai buvo baudžiama. Taigi dabartine reglamentacija buvo pakartotinai kriminalizuotas kyšininkavimas, veikas, kurios iš esmės yra parengtinės stadijos, įtvirtinant kaip savarankiškas alternatyvias kyšio priėmimui veikas.

⁵⁸ Gutauskas, A. Korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų baudžiamąjį teisinio vertinimo aspektai. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, 2: 28.

⁵⁹ A. Čaikovski, nagrinėdamas baudžiamosios atsakomybės reglamentaciją už piktnaudžiavimą, yra akcentavęs loginio aiškinimo dėsnį *a maiori ad minus* (nuo mažesnio prie didesnio), ir nurodė, kad šio dėsnio pažeidimas veda į absurdą (*reduction ad absurdum*). Čaikovski, A., *supra* note 2, p. 39.

2.2. Nusikalstamos veikos imitacijos modelio taikymo problematika tiriant kyšininkavimo bylas

Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio (NVIM) teisinis reguliavimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 12 str.⁶⁰. Pagal Operatyvinės veiklos įstatymo 3 str. 20 p. nusikalstamos veikos imitacijos modelis – sankcionuoti veiksmai, formaliai turintys nusikalstamos veikos ar kitokio teisės pažeidimo požymių, atliekami siekiant apginti nuo nusikalstamo kėsिनimosi (aut. pabrukta) įstatymų saugomas asmens teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (BPK) 159 str. 1 d. nurodyta, kad prokuroras, iš asmens gavęs informaciją, kad tam asmeniui siūloma padaryti nusikaltimą ar dalyvauti jį darant, gali kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją su prašymu leisti tam asmeniui atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (NVIV), kad būtų įmanoma išaiškinti nusikaltimus darančius (aut. pabrukta) asmenis⁶¹. Minėtų normų analizė leidžia daryti išvadą, kad tiek nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio, tiek nusikalstamą veiką imituojančių veiksmų taikymas yra galimas nusikalstamos veikos parengtinėje stadijoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad „*nusikalstamą veiką imituojančiu elgesio modeliu gali būti tik „prisijungiama“ prie tęstinių ar trunkamųjų nusikaltimų, taip pat kitų besitęsiančių, bet nepasibaigusių nusikaltimų. Taip pat pažymėtina ir tai, kad veiksmai kaip nusikalstamos veikos imituojančio elgesio modelis gali būti atliekami tik prieš asmenį, apie kurio, tikėtina, nusikalstamą veiką jau turima duomenų, nes tik tokiu atveju gali būti daroma išvada apie „prisijungimą“ prie daromos nusikalstamos veikos“⁶².*

Aiškinant BK 225 str. teismai, o taip pat ir baudžiamosios teisės mokslininkai kategoriškai teigia, kad pagal BK 225 str. formuluotę, kyšininkavimo sudėtis yra formali ir veika laikoma baigta atlikus bent vieną iš straipsnio dispozicijoje nurodytų veikų:

„Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšio nepriima dėl kokių nors nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, tačiau dėl jo buvo susitaręs, pažadėjęs priimti, reikalavęs ar provokavęs duoti, tokią veiką teismai kvalifikuoja kaip baigtą nusikaltimą“⁶³.

Tačiau kitoje baudžiamojoje byloje LAT nurodė, kad „*V. P. pranešimas Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnams apie susitarimą su policijos pareigūnu jam duoti kyšį šiuo atveju ir*

⁶⁰ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65-2633.

⁶¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37- 1341.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr.2K-714/2007).

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika. 2007, 26; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-231/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-54/2010).

buvo pagrindas taikyti nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį. Prašymas atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus teismui buvo pateiktas tik po to, kai pareigūnai priėmė sprendimą „prisijungti“ prie jau daromos (aut. pabraukta) nusikalstamos veikos“⁶⁴.

Analogišką nuomonę Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė ir kitoje baudžiamojoje byloje konstatavęs, kad „R. Š. reikalavo 1000 Lt <...> vėliau reikalaujamo kyšio sumą sumažino iki 700 Lt. Po to 2006 m. lapkričio 23 d. <...> tęsdamas savo nusikalstamą veiką, priėmė iš R. Š. dalį reikalaujamo kyšio – 400 Lt. Ikiteisminis tyrimas pagal BK 225 straipsnio 2 dalį šioje byloje buvo pradėtas 2006 m. lapkričio 22 d. gavus nukentėjusiojo R. Š. pareiškimą, kad policijos pareigūnas R. Š. iš jo 2006 m. lapkričio 13 d. reikalavo 700 Lt kyšio už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus. Taigi gavus informaciją apie galimai rengiamą (aut. pabraukta) padaryti BK 225 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką ir pradėjus ikiteisminį tyrimą, prokuroras Šiaulių miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui pateikė prašymą dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus“⁶⁵.

Pateiktų bylų pavyzdžiai rodo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pagrįsdamas NVIM taikymo teisėtumą, susitarimą priimti kyšį, kyšio reikalavimą vertina ne kaip baigtas savarankiškas veikas, o kaip epizodus kyšio priėmimo.

Dėl veikos vertinimo kaip tęstinės ir dar nebaigtos taip pat pasisakyta kitose baudžiamosiose bylose: „atliekant BPK 159 straipsnyje numatytą veiksmą, nusikalstama veika negalėjo būti ir nebuvo išprovokuota, nes ji jau buvo pradėta (kyšio reikalavimas, susitarimas priimti kyšį) iki nusprendžiant taikyti BPK 159 straipsnyje numatytą priemonę. Teismo sankcionuotais ir teisėsaugos pareigūnų kontroliuojamais Ž. N. veiksmais buvo tik prisijungta prie nusikalstamos veikos darymo. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad NVIM buvo pradėti atlikti tada, kai buvo tęsiamas (aut. pabraukta) nuteistųjų nusikalstamų veiksmų atlikimas“⁶⁶;

„M. M. 2007 m. balandžio 26 d. kreipusis į ikiteisminio tyrimo įstaigą buvo gauta duomenų, kad nusikaltimas jau yra prasidėjęs – esant reikalavimui duoti kyšį duota kyšio dalis – 300 Lt ir tuo pagrindu pradėtas ikiteisminis tyrimas. Kasatorius teisingai nurodo, kad atliekant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus galima tik prisijungti ar prisidėti prie tęstinių, trunkamų, taip pat prie besitęsiančių nusikaltimų. Kasatorius pabrėžia, kad jeigu nustatyta, jog jis pareikalavo kyšio dar 2006 m. pabaigoje, tai turėtų būti vertinama kaip baigtas nusikaltimas, todėl jo negalima laikyti tęstine veika ir prisijungti prie jos naudojant modelį. Nustatyta, kad D. S. pareikalavo kyšio 2006 m. pabaigoje, kyšio dalis – 300 Lt – per F. V. buvo duota 2007 m.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-54/2010).

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-153/2008).

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-418/2010).

*balandžio 25 d. ir buvo tariamasi dėl likusios kyšio dalies perdavimo ateityje. Taigi kyšio davimas 2007 m. balandžio 25 d. dar nebuvo pasibaigęs, todėl pagrįstai buvo leista prisijungti prie tęstinės nusikalstamos veikos – kyšio priėmimo esant reikalavimui duoti kyšį (aut. pabraukta)*⁶⁷.

Priešingai nei kitose bylose (jos bus nurodytos analizuojant kyšio priėmimą), LAT pasisakydamas dėl NVIM taikymo teisėtumo, teigė, kad „veika priėmus dalį kyšio laikoma dar nebaigta, todėl prie jos galėjo prisijungti NVIM dalyvis“⁶⁸, kita vertus, sutinka su D. S. veikos įvertintos kaip baigta kvalifikacija nurodydamas, kad „D. S. veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 225 straipsnio 2 dalį, nes jis, būdamas valstybės tarnautojas, padedant kitam valstybės tarnautojui, savo naudai reikalavo ir priėmė kyšį už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus“⁶⁹.

Atlikus kasacinių nutarčių analizę, akivaizdu, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi dviprasmiškos pozicijos dėl kyšio priėmimui alternatyvių veikų kaip epizodų ir kaip savarankiškų veikų baudžiamojo teisinio įvertinimo, be to skirtingai vertina veikos baigtumo klausimą priėmus dalį kyšio.

Kaip anksčiau nurodyta, iki kyšio priėmimo, pareigūnui atlikus bent vieną alternatyvią kyšininkavimo veiką kyšininkavimas laikomas baigtu, taigi teisėsaugos kontroliuojamas asmuo niekaip negali prisijungti prie jau pasibaigusios, pilnai realizuotos veikos. Kita vertus, alternatyvias kyšio priėmimui veikas traktuojant kaip kyšininkavimo epizodus, t.y. kaip kyšio priėmimo veiksmų grandį, tiek praktiniu, tiek teisėtumo aspektu galima pagrįsti NVIM taikymo logiką siekiant atskleisti kyšininkavimo nusikalstamas veikas, nes provokavus, reikalavus, pažadėjus ar susitarus priimti kyšį, veika būtų realizuota tik pasikėsینimo stadijoje, t.y. ji būtų tęstinio pobūdžio, taigi būtų įmanomas NVIM dalyvio prisidėjimas prie dar nepasibaigusios ir keliančios pavojų baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms veikos. Tokiu atveju asmuo veikia vieninga tyčia, o veiksmai, tokie kaip tarimasis, reikalavimas, provokacija ar pažadas priimti kyšį vertintini kaip pradiniai, kurie vėliau gali peraugti į kyšio priėmimą. Tik tuomet kai bus realizuoti ne tik objektyvieji, bet ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, galima teigti, kad veika baigta.

Kaip matyti, daugumoje baudžiamųjų bylų, kai specialus subjektas reikalauja, tariasi, provokuoja ir po tokių veiksmų priima kyšį, teismai tokias veikas vertina kaip pavienę tęstinę veiką esant vieningai tyčiai. Subjekto nusikalstamas ketinimas įgyvendinamas būtent kyšio reikalavimo, provokavimo, susitarimo veiksmų eigoje, kurios galutinis siekiamas rezultatas – naudos gavimas. Tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek teismų praktikoje nurodoma, kad

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).

kyšininkavimas yra savanaudiška nusikalstama veika, todėl tik reikalavimas, pažadėjimas, provokavimas, susitarimas priimti kyšį valstybės tarnautojui dar jokios naudos nesuteikia⁷⁰. Tai dar kartą patvirtina, kad minėtos alternatyvios veikos realizuojamos ne kaip savarankiškos kyšininkavimo veikos, o kaip alternatyvūs pradiniai kyšio priėmimo etapai ar būdai.

Nėra vienodos teismų praktikos kvalifikuojant veiką baigtumo aspektu, kuomet kyšininkavimas padaromas asmens elgesį kontroliuojant teisės saugos pareigūnams. Teismai tokią situaciją vertina dvejopai:

- kaip nutrūkusią pasikėsinimo stadijoje, pvz.:

„Kaltinamojo R. Š. veika nutrūko pasikėsinimo stadijoje, nes nusikalstamą veiką kontroliuojant teisės saugos pareigūnams, kurie sulaukė kaltinamąjį R. Š. paėmus kyšį, reali žala įstatymo saugomoms vertybėms nebuvo padaryta“⁷¹;

„A. B. nusikalstama veika kvalifikuota pagal BK 225 straipsnio 2 dalį, t. y. kaip baigtas nusikaltimas. Ši veika išaiškinta panaudojant nusikalstamos veikos imitacijos modelį. Nors formaliai A. B. veikoje yra visi būtini nusikaltimo, numatyto BK 225 straipsnio 2 dalyje, požymiai, tačiau tokia veika negali būti kvalifikuota kaip baigtas nusikaltimas, nes A. B. elgesį kontroliavo teisės saugos institucijų pareigūnai, veikdami pagal nusikalstamos veikos imitacijos modelį ir reali žala baudžiamojo įstatymo saugomiems objektams nebuvo padaryta dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios. Reali žala BK 225 straipsnio saugomam objektui nebuvo padaryta, t. y. nusikaltimas nebuvo baigtas, todėl veika, už kurią A. B. nuteistas, perkvalifikuotina iš BK 225 straipsnio 2 dalies į BK 22 straipsnio 2 dalį ir BK 225 straipsnio 2 dalį“⁷²;

„Kyšininkavimas, kuris reiškiasi kyšio priėmimu, laikomas baigtu, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo priima visas ar bent dalį jam duodamų vertybių. D. G. atveju veikos kvalifikavimui neturi reikšmės, kada ji gavo kyšį – prieš neteisėtų veiksmų atlikimą, ar po jų. D. G. nusikalstama veika yra kvalifikuota pagal BK 225 straipsnio 2 dalį kaip baigtas nusikaltimas. Ši veika išaiškinta panaudojant operatyvinės veiklos metodus, kurie buvo naudojami siekiant surinkti ir užfiksuoti D. G. nusikalstamos veikos įrodymus. Teisės saugos institucijų pareigūnai sužinoję iš A. J., jog D. G. gali priimti iš jo kyšį, kontroliavo jos veiksmus. Nors D. G. veika šiuo atveju formaliai atitiko nusikaltimo, numatyto BK 225 straipsnio 2 dalyje, sudėties objektyviuosius požymius, tačiau svarbi aplinkybė, jog jos elgesį kontroliavo ir iš dalies jam turėjo įtakos teisės saugos institucijų pareigūnai. Sutikus per A. J. pasiūlyti D. G. kyšį ir iš

⁷⁰ Klimka, A.; Apanavičius, M.; Misiūnas, J. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974, p. 230.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-153/2008).

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-111/2006).

karto po kyšio priėmimo ją demaskavus esminė žala baudžiamojo įstatymo saugomiems objektams nebuvo padaryta, nes D. G. veika buvo kontroliuojama teisėsaugos institucijų pareigūnų ir dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jos valios, reali žala BK 225 straipsnio saugomiems objektams nebuvo padaryta, t. y. nusikaltimas nebuvo baigtas, todėl D. G. veika perkvalifikuotina iš BK 225 straipsnio 2 dalies į BK 22 straipsnio 1 dalį, 225 straipsnio 2 dalį, nekeičiant paskirtos bausmės“⁷³.

Baudžiamosios teisės teorijoje galima atrasti nuomonių, ginčijant tokią veikos kvalifikaciją: “turint galvoje, jog BK 225 str. įtvirtinta formalioji nusikalstamos veikos sudėtis ir tuo pačiu nurodytas teisinis jos baigtumo momentas, abejotinas kasacinės instancijos teismo motyvas, jog nepadaryta žala baudžiamojo įstatymo saugomiems objektams. Antra vertus, žalingi padariniai nėra nurodyti LR BK 225 str. dispozicijoje, todėl tokie padariniai nėra būtinas objektyviosios pusės požymis“⁷⁴. L. Pakštaitis nurodo, kad „nors nusikaltimai padaryti taikant modelį, tačiau teigti, kad jie nebaigti, manau, neteisinga, nes kaltininkas atlieka visa, ką yra sumanęs ir ką mano esant reikalinga padaryti. <...> Taikant modelį nusikaltimą imituoja tik viena nusikalstamo sandėrio dalyvių „šalis“, tuo tarpu kita, kurios atžvilgiu modelis taikomas, nežinodama apie imitavimą, ne imituoja, o realiai daro nusikaltimą, todėl, nors kyšininko veiksmai yra kontroliuojami, sumanytą nusikaltimą jis padaro iki galo ir dėl to jo veiksmai kvalifikuotini kaip baigtinis nusikaltimas, o ne pasikėsinimas padaryti nusikaltimą“⁷⁵.

- analogiška situacija kvalifikuota kaip baigtas kyšininkavimas, pvz.:

„Kasatorius teisingai nurodo, kad atliekant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus galima tik prisijungti ar prisidėti prie tęstinių, trunkamų, taip pat prie besitęsiančių nusikaltimų. Nors nustatyta, kad D. S. pareikalavo kyšio 2006 m. pabaigoje, kyšio dalis – 300 Lt – per F. V. buvo duota 2007 m. balandžio 25 d. ir buvo tariamasi dėl likusios kyšio dalies perdavimo ateityje. Taigi kyšio davimas 2007 m. balandžio 25 d. dar nebuvo pasibaigęs, todėl pagrįstai buvo leista prisijungti prie tęstinės nusikalstamos veikos – kyšio priėmimo esant reikalavimui duoti kyšį. <...> D. S. veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 225 straipsnio 2 dalį, nes jis, būdamas valstybės tarnautojas, padedant kitam valstybės tarnautojui, savo naudai reikalavo ir priėmė kyšį už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus. <...> Jau minėta, kad NVIV buvo prisijungta prie tęstinės veikos, t. y. reikalavimo duoti kyšį ir kyšio dalies davimo“⁷⁶.

Analogišką nuomonę dėl kyšininkavimo kaip baigtos veikos kvalifikacijos taikant

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-289/2006).

⁷⁴ Gutauskas, A.; Laucius J. *Korupcija Lietuvoje: ikiteisminio ir teismo nagrinėjimo praktika*. Vilnius: Teisės institutas, 2007, p. 84.

⁷⁵ Pakštaitis, L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus. *Jurisprudencija*. 2001, 23(15): 93.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).

NVIM pateikė Darius Pranka, nurodęs, kad „nėra jokio skirtumo, kada padaroma BK 225 str. numatyta nusikalstama veika, ar taikant NVIM, ar ne, nes abiem atvejais yra peržengiamos padorumo principo ribos, todėl padaroma reali žala valstybės tarnybai“⁷⁷. Manau, viena iš problemų dėl ribotos galimybės kaltininko veiką kvalifikuoti kaip pasikėsinimą yra labai platus BK 225 str. objekto aiškinimas. Vadovaujantis kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principu, kyla klausimas, ar tikrai baudžiamasis įstatymas saugo tokią vertybę kaip padorumą valstybės tarnyboje?⁷⁸ A. Gutauskas yra nurodęs, kad „baudžiamieji įstatymai kriminalizuoja labiausiai pavojingus valstybės tarnybos principų nepaisymo atvejus“⁷⁹. Akivaizdu, kad šiuo atveju reikalinga nuodugni BK 225 str. objekto socialinio turinio analizė⁸⁰. Kadangi darbo tema kyšininkavimą sudarančių veikų samprata, toliau į objekto klausimus nebus gilinamasi.

Pagal pateiktą baudžiamųjų bylų bei baudžiamosios teisės doktrinos analizę galima daryti išvadą, kad alternatyvių kyšio priėmimui veikų, o taip pat ir dalies kyšio priėmimo statusas aiškinamas dviprasmiškai: viena vertus bent vienos kyšio priėmimui alternatyvios veikos atlikimas ar dalies kyšio priėmimas vertinamas kaip savarankiška veika, kita vertus pagrindžiant operatyvinių ar procesinių prievartos priemonių taikymą minėtos veikos traktuojamos kaip tęstinės, taigi epizodai iki priimant kyšį. Taip pat nėra vieningos nuomonės dėl veikos kvalifikacijos baigtumo aspektu, kuomet veika išaiškinama taikant nusikalstamos veikos imitacijos modelį ar nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus. Teismų praktikoje tai vertinama arba kaip pasikėsinimas kyšininkauti, arba kaip baigtas kyšininkavimas.

⁷⁷ Pranka, D. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113): 40.

⁷⁸ Claire A. Daams analizuodamas Europos Sąjungos norminę bazę korupcijos kontekste, nurodė, kad tarptautiniu regioniniu lygiu kuriamos „antikorupcijos“ normos vis tobulėja, kita vertus, tai neleidžia kategoriškai teigti, kad baudžiamosios teisės priemonės yra efektyvios bei vienintelės siekiant kontroliuoti korupcijos apraiškas. Autorius nurodo, kad į „antikorupcinės teisinės bazės“ formavimą būtina įtraukti administracinės ir/ arba civilinės teisės priemonės. Daams, C. A. Regional Initiatives: European Union against Corruption. *9th International Anti-Corruption Conference* [interaktyvus]. Basel, 1999 [žiūrėta 2012-11-07]. <http://iacconference.org/en/conferences/details/09th_iacc/>; Komplexinės strategijos siekiant „pažaboti“ kyšininkavimą poreikį taip pat nurodė A. Dobryninas ir L. Žilinskienė. Dobryninas, A.; Žilinskienė, L. Corruption and Business in Lithuania from Small and Medium Enterprises Perspective. *10th International Anti-Corruption Conference* [interaktyvus]. Lithuania, 2001 [žiūrėta 2012-11-07]. <http://iacconference.org/documents/10th_iacc_workshop_Corruption_and_Business_in_Lithuania_from_Small_and_Medium.pdf>.

⁷⁹ Gutauskas, A., *supra note* 58, p. 22.

⁸⁰ Naujovišką ir korupcinių veikų objekto koncepciją pateikė J. Wouters, C. Ryngaert, A. S Cloots aiškinant korupcijos neigiamų padarinių pasireiškimą ne per valstybės, o per žmogaus teisių prizmę. Autoriai nurodė, kad bendriausia prasme dėl korupcinės veikos atlikimo yra pažeidžiami nediskriminavimo bei lygiateisiškumo principai. Wouters, J.; Ryngaert, F.; Cloots, A. S., *supra note* 12, p. 68- 73.

3. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 225 STR. ĮTVIRTINTŲ KYŠININKAVIMĄ SUDARANČIŲ VEIKŲ SAMPRATA

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 str. įtvirtinta nusikalstamos veikos-kyšininkavimo sudėtis:

„225 straipsnis. Kyšininkavimas

1. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį arba reikalavęs ar provokavęs duoti kyšį, arba priėmęs kyšį už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus,

baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

2. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį arba reikalavęs ar provokavęs duoti kyšį, arba priėmęs kyšį už neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus,

baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki septynerių metų.

3. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pažadėjęs ar susitaręs priimti arba reikalavęs ar provokavęs duoti, arba priėmęs didesnės negu 250 MGL vertės kyšį už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų.

4. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pažadėjęs ar susitaręs priimti arba reikalavęs ar provokavęs duoti, arba priėmęs mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir

baudžiamas bauda arba areštu.

5. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.⁸¹

Taigi pagrindinėje kyšininkavimo sudėtyje yra įtvirtintos penkios kyšininkavimą sudarančios veikos: pažadėjimas, susitarimas priimti kyšį, reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį ir kyšio priėmimas. Kvalifikuotose kyšininkavimo bei baudžiamojo nusižengimo sudėtyse taip pat įtvirtintos kyšio priėmimo ir priėmimui alternatyvios veikos.

⁸¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89- 2741.

3.1. Kyšio priėmimo samprata

Lietuvių kalbos žodyne veiksmazodis imti reiškia gavimą, įgijimą, turėjimą. Tačiau tai ne vienintelės šio žodžio reikšmės. Žodis imti aiškintinas kaip sutikimas paimti, pasižadėjimas atlikti, įsipareigoti, pritarimas, reikalavimas. Vadovaujantis gramatiniu baudžiamojo įstatymo aiškinimu galima išskirti kyšio priėmimo siaurąją ir plačiąją sampratas. Siaurąja prasme kyšio priėmimas pasireiškia kyšio dalyko patekimu, perėjimu valstybės tarnautojo dispozicijon. Tai primityvus aiškinimas, paremtas faktiniu daikto perdavimu. Šiuo atveju priėmimu vertintinas dalyko buvimas kaltininko žinioje, o būtent kai valstybės tarnautojas įgyja realią galimybę valdyti kyšio dalyką, naudotis vertingosiomis kyšio dalyko savybėmis ar disponuoti kyšiu. Kyšio priėmimo esmė yra valstybės tarnautojo savęs identifikavimas kaip kyšio turėtojo. Plačiąja prasme kyšio priėmimas pasireiškia ne tik faktiniu kyšio dalyko patekimu valstybės tarnautojo žinion, bet ir kitais su priėmimu susijusiais veiksmais, kurie nurodo asmens veikimo ir valios kryptingumą- siekimą paimti kyšio dalyką. Taigi imdamas kyšį tuo pat metu, atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes, asmuo sutinka paimti kyšį, pritaria kyšio davimui, pasižada už kyšį įgyvendinti sulygtus įsipareigojimus arba reikalauja, kad norimos vertybės pereitų jo žinion. Teismų praktikoje kyšio priėmimas aiškintinas siaurąja prasme. Analogiška nuomonė pateikiama ir baudžiamosios teisės teorijoje: „kyšio priėmimas- tai gaunamos turtinės naudos pasisavinimas, kai asmuo tapo šios naudos turėtoju ir tai supranta“⁸². Baudžiamosios teisės teorijoje vieningai sutariama, kad veikos kvalifikacijai reikšmės neturi kokių pavidalų, kurioje vietoje bei kokių būdu kyšis priimamas, todėl į šį klausimą nebus gilinamasi⁸³.

3.1.1. Kyšio priėmimo baigtumas. Kyšio priėmimo sąlygotumo problematika

L. Pakštaitis nurodė, kad kyšio priėmimas kaip nusikalstama veika, yra baigtas, kai „ėmėjas iš davėjo paima savo žinion vertybes, kurios yra kyšis. Be to visiškai nesvarbu, ar kyšio gavėjas turėjo realią galimybę naudotis gautu atlygiu, taip pat ir tai, atliko ar neatliko veiksmus kyšio davėjo naudai, pasinaudodamas tarnybos padėtimi“⁸⁴. Kiti baudžiamosios teisės mokslininkai laikosi analogiškos nuomonės kuomet kyšio priėmimas laikomas baigtu nuo momento, kai kaltininkas tampa jos turėtoju, pvz.: paima pinigus į rankas, įdeda juos į kišenę⁸⁵. K. Jovaišas bei kiti baudžiamosios teisės specialistai nurodo, kad kyšio priėmimas laikomas

⁸² Gutauskas, A.; Laucius J., *supra note* 74, p. 99.

⁸³ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 51; Klimka, A.; Apanavičius, M.; Misiūnas, J., *supra note* 70, p. 229; Misiūnas, J., *supra note* 52, p. 12; Misiūnas, J., *et. al.*, *supra note* 45, p. 307; Gavelytė, I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika. *Teisė*. 2004, 53: 85.

⁸⁴ Pakštaitis, L., *op. cit.*, p. 50.

⁸⁵ Gutauskas, A.; Laucius J., *op. cit.*, p. 99.

baigtu, kai pareigūnas tiesiogiai ar per tarpininkus priima visą ar bent dalį jam skirtų vertybių⁸⁶. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išsakęs analogišką poziciją⁸⁷.

Taigi kyšio priėmimas laikomas baigtu kai kaltininkas veikdamas savo valia įgyja bent dalį kyšio, t.y. kyšio priėmimo kaip baigtos veikos esmė yra faktinis bent dalies turto ar kitos naudos sąmoningas negrįžtamas priėmimas, kuris padidina kyšio priėmėjo gerybių aktyvą ir kartu sukelia neigiamas pasekmes valstybės tarnybos ar jai prilygintai sričiai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškindamas kyšio priėmimo baigtumo momento nustatymo aspektą yra išsakęs priešingą poziciją anksčiau nurodytai kasacinei nutarčiai.

„M. M. 2007 m. balandžio 26 d. kreipusis į ikiteisminio tyrimo įstaigą buvo gauta duomenų, kad nusikaltimas jau yra prasidėjęs – esant reikalavimui duoti kyšį duota kyšio dalis – 300 Lt ir tuo pagrindu pradėtas ikiteisminis tyrimas. <...> Nors nustatyta, kad D. S. pareikalavo kyšio 2006 m. pabaigoje, kyšio dalis – 300 Lt – per F. V. buvo duota 2007 m. balandžio 25 d. ir buvo tariamasi dėl likusios kyšio dalies perdavimo ateityje. Taigi kyšio davimas 2007 m. balandžio 25 d. dar nebuvo pasibaigęs, todėl pagrįstai buvo leista prisijungti prie tęstinės nusikalstamos veikos – kyšio priėmimo esant reikalavimui duoti kyšį“⁸⁸.

LR BK 225 str. įtvirtinus kyšininkavimą žyminčias veikas, manau, įstatymų leidėjas sąmoningai pasirinko kyšio priėmimo, o ne ėmimo formuluotę, kuri žymi ne tik veiksmo pabaigą, bet baudžiamosios teisės prasme turi subjektyvų elementą. Taigi kitas svarbus aspektas kyšio priėmimo baigtumo momento nustatymui- tyčios turinys. Baudžiamosios teisės teorijoje nurodyta, kad vien kyšio davimo nepakanka kyšio priėmimui pripažinti. „Būtina, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšį (bent jo dalį) priimtų. Jei iš bylos aplinkybių matyti, kad asmuo nesiekė kyšio, dėl jo nebuvo susitarta ir pan., tačiau jį gavo ir apie tai nedelsdamas pranešė teisėsaugos institucijoms, taikyti BK 225 straipsnį nėra pagrindo“⁸⁹.

Apžvelgus baudžiamąsias bylas kyšio priėmimo tyčios aspektu matyti, kad tokia pati nuomonė vyrauja ir teismų praktikoje, pvz.:

„N. S. (valstybės tarnautoja), į namus atvykus specialiujų tyrimų tarnybos darbuotojams ir paprašius pateikti pinigų, kuriuos jai perdavė L. F., paaiškino, kad tokių pinigų neturi, o 1000 Lt buvo rasta ant sofos po pagalve. Kaip nustatyta iš įrašytų pokalbių N. S. visą laiką atsisako jai siūlomų pinigų. Byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad E. D. pas N. S.

⁸⁶ Jovaišas, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai.

Teisės problemos. 1996, 1(11) :77; Abramavičius, A. *Baudžiamoji teisė: specialioji dalis.* Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 289; Misiūnas, J., et. al., *supra note* 45, p. 306.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-507/2008).

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).

⁸⁹ Abramavičius, A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras.* III tomas. Vilnius: VĮ registrų centras, 2010, p.84; Misiūnas, J., et. al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras.* Vilnius: Mintis, 1989, p. 306; Gavelytė, I., *supra note* 83, p. 85.

namuose rastus pažymėtus pinigus 1000 Lt padėjo pastarajai matant. Nenustatyta, kad N. S. atkreiptų dėmesį į ant sofos E. D. dedamus pinigus, ar kaip nors kitaip leistų suprasti, kad ji juos matė. Todėl dėmesio neatkreipimas ar nematymas ant sofos dedamų pinigų negali būti prilygintas sutikimui priimti kyšį. <...> subjektyvioji nusikaltimo pusė apibūdinama tik tiesiogine tyčia, t.y. kaltininkas suvokia, kad materialinė nauda, kurią jis gauna iš kyšio davėjo, yra neteisėtas atlyginimas už kokių nors su tarnybine padėtimi susijusių veiksmų atlikimą ar neatlikimą duodančiojo kyšį asmens interesais. Todėl nusikalstamos veikos subjektyviajai pusei svarbu tai, jog kaltininkas supranta, kad tokiu būdu praturtėja ir jis to nori, taip pat suvokia ir tai, kad kyšio davėjas supranta, jog materialines vertybes už savo tarnybinių veiksmų atlikimą (neatlikimą) davėjo ar kito asmens naudai jis gauna neteisėtai. Kaltininkas supranta savo neteisėtos veikos padarinių pobūdį ir laipsnį bei to siekia“⁹⁰.

Kitoje byloje apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad „T. P. buvo inkriminuotas ir kyšio priėmimas iš V. B., neįvertinus aplinkybių, kad 200 Lt, skirti kyšiui, buvo įmesti pro tarnybinio automobilio langą į automobilio salono vidų. Pažymėtina, kad vien kyšio davimo (palikimo, perdavimo, atsiuntimo ir pan.) nepakanka, kad kyšis būtų laikomas priimtu. Tam būtina, jog faktinės bylos aplinkybės liudytų, kad asmuo išreiškė tam tikrą valią tą kyšį priimti ir priėmė. Kai kyšio priėmimo faktas nėra toks akivaizdus, kyšio priėmimas turėtų būti baigta nusikalstama veika, kai kaltininkui atsiranda galimybė disponuoti kyšiu. Byloje surinkti įrodymai liudija apie tai, kad pinigai, kurie buvo skirti kyšiui, rasti degalinės automobilių stovėjimo aikštelėje, o ne pas T. P. ir ikiteisminio tyrimo metu nebuvo nustatyta, kad ten juos būtų išmetęs T. P.. Kyšio dalyko – pinigų suradimas ne pas T. P. paneigia jam inkriminuoto kyšio priėmimo nusikalstamą veiką“⁹¹.

Norint konstatuoti kyšio priėmimo faktą, o taip pat ir kyšio priėmimo baigtumo momentą, svarbu nustatyti vertybių ėmimo priešastingumą. Autorė tai įvardija kyšio priėmimo sąlygotumo problematika, kuri pasireiškia trejopai:

Pirma, BK 225 str. kyšio priėmimas tiesiogiai susietas su subjekto veikimu ar neveikimu vykdant įgaliojimus, taigi kyla klausimas, ar kyšio priėmimo baigtumo momento nustatymui turi įtakos veiksmų atlikimas, paprasčiau tariant, papirkėjo interesų patenkinimas. Vertinimo ataskaitoje Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo Teisingumo ministerijos atstovas akcentavo, kad praktikoje nepakanka vien to, kad kyšio gavėjas paimtų arba priimtų kyšį. „Norint patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn,

⁹⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-111-401/2008).

⁹¹ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-53-135/2009).

reikia, kad jis taip pat būtų padaręs veiką, už kurią buvo duotas kyšis⁹². Sistemiskai aiškinant BK 225 str. akivaizdu, kad pirminis kyšininkavimo objektas- principinės valstybės tarnautojų, jiems prilygintų asmenų veiklos nuostatos, bendriausia prasme- etiketas. Be abejo, įstatymų leidėjas kyšininkavimą sieja su neigiamais padariniais, tačiau kiekvienu atveju priėmus kyšį, BK 225 str. saugomos vertybės automatiškai pažeidžiamos, todėl įtvirtinus formaliąją kyšininkavimo sudėtį akcentuotas veikos pavojingumas, kuri apima ne tik faktinį veiksmų atlikimą, bet ir neigiamas kyšininkavimo pasekmes. Šiuo atveju žala kyšininkaujant akivaizdi. Jei veikos baigtumą tapatintume su veiksmų atlikimu ar neatlikimu, tuomet kyšio priėmimas būtų baigtas ne nuo kyšio priėmimo momento, o nuo tolesnio valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimo kaip pereinamosios trunkamosios veikos kol galutinai būtų patenkintas kyšį davusiojo interesas. Be to gali pasitaikyti tokių situacijų, kuomet valstybės tarnautojas priims kyšį, tačiau dėl atitinkamų aplinkybių (pvz.: piktavališkai ar dėl kompetencijos stokos) neatliks iš jo laukiamų veiksmų, neveiks papirkėjo interesais. Pakštaitis nurodo, kad tokiu atveju veika neįgauna kitokio pobūdžio ir vertintina kaip kyšininkavimas⁹³. Tačiau, jei laikysimės nuomonės, kad kyšininkavimas yra sąlygotas atitinkamo valstybės tarnautojo veikimo ar neveikimo, ir šiam valingai neįvykdžius susitarimo, t.y. neatlikus pageidautinų veiksmų, atsiranda apgaulės elementas. Specialusis subjektas pasinaudodamas savo padėtimi ir prižadėjęs, susitaręs atlikti atitinkamus veiksmus, ar nuo jų susilaikyti ir to nepadaręs, suklaidina asmenį, dėl to gauna iš pastarojo neteisėtą atlygį. Logiška, kad jei potencialus kyšio davėjas žinotų tokią išankstinę apgaulę, kad nebus įvykdytas susitarimas ir nebus veikiama jo interesais, neduotų jokio kyšio, nes tai būtų „fiktyvus kyšininkavimas“. Vadovaujantis veikimo, neveikimo sąlygotumo priimant kyšį samprata, tokia valstybės tarnautojo veika preliminariai vertintina kaip sukčiavimas. Vis dėlto, jei pareigūnas suvokia, kad jis negali realiai veikti papirkėjo interesais, t.y. jo užimamos pareigos, turimi įgaliojimai yra nepakankami tokiam veikimui, tačiau melagingai nurodo, kad gali tai padaryti ir priima kyšį, o kyšio davėjas yra įsitikinęs, kad pareigūnas gali veikti jo naudai, tuomet pareigūno veika vertintina kaip kyšininkavimas, nes tarnautojas priimdamas kyšį pažeidžia valstybės tarnybos principus, savanaudiškai pasinaudoja turimu statusu, o tokių pasekmių BK 182 str. neapima. Kita vertus, jei kyšį duodantis asmuo nesuvokia, kad paperka, t.y. duoda būtent kyšį, abejotina ar tokį valstybės tarnautojo elgesį būtų galima vertinti kaip kyšininkavimą. M. Apanavičius nurodo, kad tokiu atveju kai pareigūnas, neteisėtai gauna kokias nors vertybes ir suvokia, kad asmuo tas vertybes jam davė ne kaip kyšį, tuomet tokia jo veika

⁹² Žmogaus teisių ir teisės reikalų generalinis direktoratas, Stebėsenos direktoratas. Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo [interaktyvus]. Strasbūras, 2009 [žiūrėta 2012-11-07].

<[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3\(2008\)10_Lithuania_One_LT.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3(2008)10_Lithuania_One_LT.pdf)>.

⁹³ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 56.

kvalifikuotina kaip sukčiavimo ir piktnaudžiavimo sutaptis⁹⁴. Lietuvos TSR BK komentaro autoriai siūlo tokią pareigūno veiką kvalifikuoti kaip piktnaudžiavimą⁹⁵. Neginčytina, kad pareigūnas veikia nusikalstamai ir taip neteisėtai praturtėja, tačiau negalime atmesti fakto, kad kyšio priėmimo svarbu nustatyti ne tik kaip kyšio priėmimo faktines aplinkybes suvokia valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, bet ir vertybes duodantis asmuo. Tęsiant šią mintį, kyla klausimas kaip reikėtų vertinti tokius atvejus, kai valstybės tarnautojas priima kyšį, bet nespėja patenkinti kyšio davėjo interesų dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių. Akivaizdu, kad neteisinga būtų tokį elgesį vertinti kaip pasikėsinimą kyšininkauti. J. Misiūnas ir kiti baudžiamosios teisės mokslininkai nurodo, kad nesvarbu ar valstybės tarnautojas iš viso atliko kokius nors veiksmus⁹⁶. Kaip L. Pakštaitis nurodė, remiantis straipsnio konstrukcija, valstybės pareigūno ar tarnautojo veiksmai, atliekami už kyšį, yra už sudėties ribų, t.y. nesvarbu, pareigūnas įvykdė žadėtus veiksmus ar ne, ketino juos vykdyti ar ne⁹⁷. Tokiu atveju, jei atlikus veiksmus, buvo pažeistos kitų straipsnių saugomos vertybės, kaltininko veika kvalifikuojama kaip kyšininkavimo ir kitos nusikalstamos veikos sutaptis. Tokia pati nuomonė išreikšta ir baudžiamosios teisės teorijoje⁹⁸.

Darytina išvada, kad LR BK 225 str. dispozicijoje įtvirtinta veiksmų atlikimo, neatlikimo formuluotė neįeina į kyšininkavimo objektyviojo požymio, t.y. veikos turinį, taigi neturi jokios reikšmės nustatinėjant kyšio priėmimo baigtumo momentą.

Dėl BK 225 str. formuluotės kyšio priėmimą susiejant su veikimu ar neveikimu baudžiamosios teisės mokslininkai bei teismai susiduria su kita kyšio priėmimo konstatavimo problema. Įprasta, kad kyšis priimamas prieš pageidautiną valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimą, neveikimą. Minėtu atveju ryšys tarp kyšininkavimo ir valstybės tarnybos panaudojimo yra akivaizdus, tačiau tiek teorijoje, tiek praktikoje galima atrasti įvairių nuomonių, kuomet nagrinėjamos situacijos, kai kyšis priimamas po veiksmų atlikimo. Baudžiamosios teisės teorijoje, tai įvardijama dovanos priėmimo sąvoka. Kyšio- dovanos ištakos siekia antikos laikus, kuomet tokios naudos priėmimas buvo toleruotinas, esant vienai sąlygai- tokia dovana priimama visuomenės labui, nesukeliant pastarajai žalingų padarinių (tokia sąlyga įvardijama korupcinio motyvo nebuvimu)⁹⁹. Panašią poziciją galima atrasti užsienio autorių darbuose: mandagumo gestai realizuoti dovanų įteikimo- priėmimo forma nelaikomi nusikalstamais, jei tai neįtakoja

⁹⁴ Apanavičius, M. *Atsakomybė už pareiginius nusikaltimus*. Vilnius: LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, V. Kapsuko universiteto Leidybinis skyrius, 1973, p. 94- 95.

⁹⁵ Misiūnas, J., *et. al. supra note 45*, p. 308.

⁹⁶ Misiūnas, J., *supra note 52*, p. 9; Misiūnas, J., *et. al. op. cit.*, p. 306- 307.

⁹⁷ Pakštaitis, L., *supra note 54*, p. 55.

⁹⁸ Abramavičius, A., *et. al. supra note 89*, p. 86- 87., Gutauskas, A.; Laucius J., *supra note 74*, p. 110; Apanavičius, M., *op. cit.*, p. 90.

⁹⁹ Taylor, C. Bribery in Athenian Politics Part II: Ancient Reaction and Perceptions. *Greece and Rome* [interaktyvus]. 2006, 2 :167 [žiūrėta 2012-10-09]. <<http://journals.cambridge.org/GAR>, IP address: 193.219.57.9 on 05 Oct 2012>.

valstybės tarnautojo veikimo¹⁰⁰. „Dovanos įteikimas, siekiant gauti lengvatų ir dėl to sukuriant ir/ ar palaikant santykius su valstybės tarnautoju laikytinas korupcine veika“¹⁰¹. Tačiau tokia nuomonė grindžiama moraliniais, kultūriniais bei religiniais aspektais įvardijant tai socialiai priimtina praktika, ko šiandieninei Lietuvos baudžiamajai teisei nepakanka norint paneigti kyšiodovanos priėmimo faktą. „Faktas, kad tarnautojas patenkino kito asmens interesą tiesiog vykdydamas įgaliojimus ir neturėdamas ketinimų gauti kyšį, bet po to už tai priėmė atlygį, neneigia kyšininkavimo požymių“¹⁰². Jei valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo nepagrįstą atlygį priėmė po veiksmų atlikimo (ar neatlikimo) ir jį papirkėjas įvardijo kaip dovaną (nors ji nebuvo pažadėta ar dėl jos nebuvo susitarta, jos nebuvo reikalaujama ar provokuojama duoti), toks atlygis laikomas kyšiu¹⁰³. Tokios pozicijos laikosi M. Apanavičius, V. Stankevičius ir kiti baudžiamosios teisės specialistai¹⁰⁴. Kita vertus, galima atrasti nuomonių, kad nėra kyšio priėmimo, kai asmuo įteikia pareigūnui materialines vertybes kaip „atsidėkojimą“ už atitinkamus veiksmus, kuriuos pareigūnas padarė to asmens interesais, argumentuojant tuo, kad kyšio priėmimas yra galimas tik iš anksto susitarus, be to veikos pavojingumas tuo ir pasireiškia, kad pareigūnas atlieka savo pareigas būdamas papirktas¹⁰⁵. M. Apanavičius komentuoja tokią nuomonę: „iš šių nuomonių seka, kad kyšio priėmimas kaip savanaudiškas nusikaltimas yra tik tada kai pareigūnas dar iki veiksmų atlikimo ar jų neatlikimo jau yra gavęs kyšį arba yra dėl jo susitaręs“¹⁰⁶. Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos aiškinamajame rašte nurodyta, kad pagal Konvenciją nusikaltimu nelaikomas naudos priėmimas po valstybės tarnautojo veikimo, jei prieš tai nauda nebuvo siūlyta, valstybės tarnautojas tokios naudos neprašė ar nepriėmė¹⁰⁷. Aiškinamajame rašte taip pat nurodyta, kad nacionalinių įstatymų ar administracinių normų numatyta kaip leistina, taip pat minimalios, žemos vertės ar visuomenės vertinama kaip priimtina dovana nelaikytina neteisėta nauda pagal Konvenciją¹⁰⁸. Taigi, galima teigti, kad tarptautiniu lygiu yra pasiektas konsensusas, kad dovanų priėmimas nelaikytinas nusikalstama veika. Panašią nuomonę pateikia L. Pakštaitis, nurodydamas, kad „yra galimos situacijos, kai kyšio perdavimas po atliktų veiksmų visiškai nebuvo jų sąlygotas, dėl kyšio

¹⁰⁰ Peci, I.; Sikkema, E., *supra note* 50, p. 115; Wouters, J.; Ryngaert, F.; Cloots, A. S., *supra note* 12, p. 40.

¹⁰¹ Peci, I.; Sikkema, E., *op. cit.*, p. 114.

¹⁰² Gutauskas, A.; Laucius J., *supra note* 74, p. 99.

¹⁰³ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 84.

¹⁰⁴ Apanavičius, M., *supra note* 94, p. 91; Stankevičius, V. *Baudžiamoji teisė: paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisųjų fakultetas, 1925, p. 17; Gutauskas, A., *supra note* 58, p. 29.

¹⁰⁵ Kovalev M., Šelkovkin G. *Vziatočnicestvo – tiagčaišee prestuplenie. Sovetskaja justicija*. 1961, 24.

¹⁰⁶ Apanavičius, M., *op. cit.*, p. 92.

¹⁰⁷ Explanatory report on the Criminal law Convention on Corruption [interaktyvus]. Council of Europe, 2000 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/173.htm>>.

¹⁰⁸ Explanatory report on the Criminal law Convention on Corruption [interaktyvus]. Council of Europe, 2000 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/173.htm>>.

nebuvo tartasi. <...> Tokiu atveju akivaizdu, kad neįmanoma įrodyti tyčios kyšininkauti¹⁰⁹. Autorius taip pat nurodė, kad „verta sutikti, kad kyšiu laikomas bet koks neteisėtas atlygis už tarnybos veiksmus, duotas tiek iki tų veiksmų atlikimo, tiek ir po jų atlikimo, tiek kaip sąlygojęs tuos veiksmus, tiek kaip jų sąlygotas“¹¹⁰. Taigi autoriaus nuomone, kyšio priėmimas bus konstatuotas tik tuo atveju kai valstybės tarnautojas priima atlygį būtent už veiksmų atlikimą, neatlikimą, tiek ateityje, tiek praeityje. Analogišką nuomonę galima atrasti ir teismų praktikoje:

„Nuteistoji teigia, kad jos perduoti daiktai yra „dovanėlė“, bet ne kyšis, nes teisėjas A. V. jau buvo atlikęs veiksmus, už kuriuos ji kyšį davė. Kolegija pažymi, kad BK specialiosios dalies straipsnių dispozicijoje nevartojamas „dovanos“ terminas. BK 225 ir 227 straipsniuose vartojamas tik vienas terminas - „Kyšis“. Kyšis nuo dovanos iš principo skiriasi tuo, kad kyšis yra susitarimo tarp dviejų pusių dėl tam tikrų veiksmų atlikimo rezultatas, o dovana duodama nesant susitarimo dėl valstybės tarnautojo tam tikrų veiksmų atlikimo ar neatlikimo. Tačiau ir kyšį, ir dovaną jungia tai, kad ir kyšis, ir dovana duodami ar imami ne šiaip sau, o už kyšio ar dovanos davėjo pageidaujama valstybės tarnautojo elgesį, kuris gali pasireikšti teisėtu ar neteisėtu veikimu ar neveikimu vykdant įgaliojimus. Taigi, pagal įstatymą baudžiamoji atsakomybė už papirkimą ir kyšininkavimą sąlygojama ne susitarimo tarp kaltininkų buvimu ar nebuvimu, o veikos padarymo motyvu, t. y. už ką duodamos ar imamos materialinės vertybės ar pinigai (kyšis). Susitarimas pagal galiojančius įstatymus nėra būtinas šių nusikaltimo sudėčių požymis. Baudžiamąją atsakomybę apsprendžia ne susitarimo buvimas, papirkimo ir kyšininkavimo motyvas - pageidautinas kyšio davėjui valstybės tarnautojo veikimas ar neveikimas <...> Veiksmai, kuriais suinteresuotas kyšio davėjas gali būti atliekami tiek iki kyšio davimo, tiek ir po to“¹¹¹;

„Atribojant kyšio davimą nuo paprastos dovanos įteikimo, būtina nustatyti veikos padarymo motyvą, t.y. už ką buvo duodamos ar imamos materialinės vertybės ar pinigai. Jei duodantis daiktus ar pinigus asmuo tai darė, siekdamas pageidautinos valstybės tarnautojo veikos ar tarpininkavimo, siekiant tų pačių rezultatų, o šis juos priėmė būtent už tokių veiksmų atlikimą, veika vertinama ne kaip dovanos, o kaip kyšio davimas ir priėmimas. Apie motyvą sprendžiama, atsižvelgiant tiek į veikos padarymo aplinkybes, tiek į veiką padariusių asmenų tarpusavio santykius <...> Nesant tokių įrodymų, negalima teigti, kad V. K., perduodamas butelį, turėjo tikslą papirkti valstybės tarnautoją ir butelį perdavė kaip kyšį, o D. S. butelį priėmė už

¹⁰⁹ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 54.

¹¹⁰ *Ibid*

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K- 195/2006).

pažadą paveikti valstybės tarnautoją, t.y. kaip kyšį“¹¹².

Kitoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad „A. Č. veikia neatitinka jam inkriminuotos BK 225 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties (nustatytas tik materialinių vertybių priėmimo faktas, tačiau liko neįrodyta, kad tas vertybes A. Č. priėmė už savo teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus)“¹¹³.

Manau, toks kyšio sąlygotumo įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme ir jo aiškinimas teorijoje nėra visiškai tikslus. Kyšio priėmimo sąlygotumas turėtų būtų aiškinamas ne veikimo ar neveikimo kontekste, o valstybės tarnautojo statuso aspektu. Juk būtent statusas suteikia asmeniui galimybę gauti nepagrįstą atlygį. Taigi, jei valstybės tarnautojas priima vertybes pasinaudodamas savo statusu, o ne dėl veikimo ar neveikimo, tuomet nekyla jokių klausimų, dėl kyšio priėmimo konstatavimo po veiksmų atlikimo ar neatlikimo. Veiksmai šiuo atveju turėtų būti traktuojami kaip piktnaudžiavimo konkretizuota forma, bet ne sąlyga priimti kyšį.

Jei laikysimės nuomonės, kad kyšio priėmimas vis dėlto yra sąlygotas tarnautojo veiksmų, tuomet galime išskirti trečiąjį kyšio priėmimo sąlygotumo probleminį aspektą – galimybę atlikti pageidautinus veiksmus. Kyšio sąlygotumo klausimas pagal trečiąjį kriterijų aptartas Baudžiamojo kodekso 282 str. pakeitimo projekto aiškinamajame rašte, kuriame nurodyta, kad „baudžiamajame kodekse kyšio priėmimu laikomi tik tokie atvejai, kai jį paima tik pareigūnas, turėjęs ar galėjęs pagal savo pareigas atlikti kokius nors kyšio davėjo interesais veiksmus ar jų neatlikti. Tai sudaro galimybę išvengti baudžiamosios atsakomybės ir pareigūnams, ir tarnautojams, kurių veika turėtų būti vertinama kaip kyšininkavimas, nes pakanka nustatyti, kad pagal savo pareigas ir įgalinimus priėmęs kyšį asmuo tų veiksmų, už kuriuos kyšis buvo duotas, atlikti negalėjo. Tačiau tikrovėje kyšius imantys asmenys pagal savo pareigas dažnai negali atlikti tų veiksmų, už kurių atlikimą priima kyšį, tačiau imdami žino, kad naudodamiesi savo padėtimi tarnyboje, įtaka, ryšiais pasieks, kad kyšio davėjo interesai būtų patenkinti. <...> tiek pareigūno, tiek tarnautojo veika turi būti traktuojama kaip kyšio priėmimas nepaisant to, kad pagal tarnybos padėtį ir turimus įgaliojimus jis neturėjo teisės arba negalėjo atlikti veiksmų, už kurių atlikimą priėmė kyšį. <...> už kyšio priėmimą bus traukiami baudžiamojon atsakomybėn valstybės pareigūnai ir tarnautojai, kurie dėl įstatymo spragos to išvengdavo įrodinėdami, kad pagal savo kompetenciją jie negalėję atlikti to, už ką jiems buvo duotas kyšis“¹¹⁴. Tokiai pozicijai nepritaria L. Pakštaitis nurodydamas, kad ši nuostata nesulaukė

¹¹² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 16 d. nuosprendis (bylos Nr. 1A-182-134/2008).

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-138/2012).

¹¹⁴ Aiškinamasis raštas Nr. P-1708(2) dėl Baudžiamojo kodekso 32, 35, 82, 821, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 283 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto (1999 m. birželio 10 d. pateikė Vytautas Landsbergis, Lietuvos Respublikos Seimas) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

pa laikymo nei baudžiamosios teisės teorijoje, nei praktikoje kaip neatitinkanti tradicijų¹¹⁵. BK 225 str. kriminalizuotas kyšininkavimas tiek už teisėtą, tiek už neteisėtą veikimą ar neveikimą, kitaip tariant asmuo atsako baudžiamąja tvarka priėmęs atlygį tiek veikdamas savo kompetencijos ribose, tiek viršydamas įgaliojimus. Neteisėtumas tuo ir pasireiškia, kad asmuo pažeidžia atitinkamus draudimus, jis yra saistomas pareigų ir negali veikti laisvai savo nuožiūra. Taigi baudžiamosios teisės prasme, nesvarbu ar realiai valstybės tarnautojas galėjo atlikti tokius veiksmus ar pageidautini veiksmai neįėjo į jo kompetenciją.

Taigi akivaizdu, kad kyšio priėmimas yra sąlygotas ne veikimo ar neveikimo, o valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens statuso, jo užimamų pareigų. Tarybinės baudžiamosios teisės ypatingosios dalies knygos autoriai taip pat nurodo, kad „piktnaudžiaudamas pareigūnas pasinaudoja tam tikra galimybe, kuria jis gali pasinaudoti tik dėl to, kad yra pareigūnas“¹¹⁶. Analogišką nuomonę yra išsakiusi G. Šatienė, taip pat M. Apanavičius, Lietuvos TSR BK komentaro autoriai¹¹⁷. Kaip L. Pakštaitis nurodė, „veiksmai, susiję su kyšiu, aktualūs tol, kol kyšis priimamas, bet vėliau jų atlikimo įstatymas nereikalauja. <...> tokiu atveju veika vertintina kaip nusikaltimas, nes kyšis priimtas už tai, ką asmuo „turėjo padaryti“. <...> tai, ar kyšininkavimas paskatino kokius nors veiksmus, yra išvestinis dalykas“¹¹⁸.

Tai dar kartą patvirtina, kad kyšio priėmimas nėra tiesiogiai sąlygojamas konkretaus veikimo ar neveikimo už kyšį, nusikalstamos veikos darymą betarpiškai sąlygoja subjekto pareigos, įgaliojimai, t.y. asmuo priima kyšį piktnaudžiaudamas. Tarybinės padėties naudojimas asmeniniams poreikiams tenkinti traktuotinas kaip piktnaudžiavimas tarnyba, nes šiuo atveju asmuo gali atlikti tiek teisėtus, tiek neteisėtus (viršija suteiktus įgaliojimus) veiksmus esant viešų ir privačių interesų konfliktui. Kyšio priėmimo sąlygotumą turimu statusu patvirtina teismų praktika:

„Teismai šioje byloje kyšininkavimo sudėties subjektą apibūdinančius požymius teisingai traktavo plačiau, kaip tokį kaltininko turimą statusą, kuris teikia galimybę pasiegti neteisėtai, gaunant už tai kyšį“¹¹⁹.

Siekiant išvengti painiavos, teisingiau būtų jei kyšio priėmimą apibrėžtume kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens turtinės ar asmeninės naudos priėmimą pasinaudojant turimu statusu. Pasinaudojimas tarnybine padėtimi priimant neteisėtą atlygį artimas tiek kyšininkavimo, tiek piktnaudžiavimo tarnyba dėl savanaudiškų paskatų normoms.

¹¹⁵ Pakštaitis, L. Tarpininko kyšininkavimas ir jo kvalifikavimo klausimai. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52): 100.

¹¹⁶ Klimka, A.; Apanavičius, M.; Misiūnas, J., *supra note* 70, p. 218.

¹¹⁷ Apanavičius, M., *supra note* 94, p. 34; Misiūnas, J., *et. al.*, *supra note* 45, p. 296; Šatienė, G. Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai. *Jurisprudencija*. 2005, 65(57): 119.

¹¹⁸ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 56.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-22/2006).

Priklausomai nuo to, ar valstybės tarnautojas atliko, neatliko teisėtus veiksmus jo elgesį galima vertinti kaip piktnaudžiavimą, jei atliko ar neatliko neteisėtus veiksmus- įgaliojimų viršijimą, tačiau bet kokių atveju, kai valstybės tarnautojas priima neteisėtą atlygį, jis pasinaudodamas savo statusu tenkina privačius interesus, t.y. piktnaudžiauja bendriausia prasme. Ydinga praktika kuomet teismai įvardinę turtinę naudą „kyšio“ terminu, formaliai atriboja piktnaudžiavimo veiką nuo kyšio priėmimo, nors iš esmės, BK 225 ir 228 str. 2 d. numatyti dalykai yra analogiški, pvz.:

„Pažymėtina tai, kad bet koks valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens kyšio priėmimas yra kartu ir piktnaudžiavimas tarnyba. Kyšio priėmimo sudėtis numatyta BK 225 str. yra specialioji norma piktnaudžiavimo tarnyba numatyto BK 228 str. atžvilgiu. Yra nusistovėjusi taisyklė, kad esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai veika kvalifikuojama pagal specialiąją normą. Pagal BK 228 str. 2 d. valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai gali būti kvalifikuojami tik tuo atveju, jei piktnaudžiavimas tarnyba nesusijęs su kyšio priėmimu. Tad R. A. veiksmus galima būtų kvalifikuoti pagal BK 228 str. 2 d. tuo atveju, jei jo veiksmai nebūtų buvę susiję su kyšio už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus gavimu. Todėl šiuo atveju R. A. padarytą piktnaudžiavimą tarnyba pilnai apima BK 225 str. 3 d. ir papildomai tą veiką kvalifikuoti pagal BK 228 str. 2 d. nėra pagrindo“¹²⁰.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bandė išspręsti minėtą problemą išaiškindamas, kad:

„Piktnaudžiavimas pagal BK 228 straipsnio 1 dalies dispoziciją suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas ar nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei bei turiniui (piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi) ar tokiam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas (įgaliojimų viršijimas). BK 228 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendra norma (lex generalis), kuri plačiausiai apima visus valstybės tarnybos panaudojimo savo interesais požymius. Piktnaudžiavimas, sukėlęs BK 228 straipsnio 1 dalyje nustatytus padarinius (valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo patyrė didelės žalos), kvalifikuojamas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, jeigu veika padaryta siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, nesant kyšininkavimo požymių. Siekimas turtinės naudos suprantamas kaip siekimas bet kokios turtinio pobūdžio naudos (pvz., neatlygintinai naudotis įmonės turtu ar įsigyti jį sumažintomis kainomis, gauti jo iš kitų asmenų ir pan.) ne tik sau, bet ir savo giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais kaltininkas susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais, o siekimas kitokios asmeninės naudos – kaip siekimas gauti neturtinio pobūdžio naudos (garbės, pareigų paaukštinimo ir pan.). Taigi BK 228 straipsnio 2 dalyje nustatyta speciali norma pirmosios šio straipsnio dalies atžvilgiu, numatanti papildomą požymį – siekimą turtinės ar kitokios asmeninės naudos. Pagal

¹²⁰ Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-9-397/2010).

įstatymų leidėjo logiką toks savanaudiškas piktnaudžiavimas nėra kyšininkavimas; piktnaudžiavimo atveju gaunama nauda, tačiau ne ją priimant, pažadant, susitariant priimti, reikalaujant ar provokuojant duoti kitą asmenį ir už tai neatliekant jokių teisėtų ar neteisėtų veiksmų (ar neveikiant) kito asmens naudai. Kyšininkavimas, numatytas BK 225 straipsnyje, – tai valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens kyšio (pinigų, vertybinių popierių, meno kūrinių, kitokio kilnojamojo, nekilnojamojo turto, turtinių paslaugų ir pan.) priėmimas, pažadas ar susitarimas priimti kyšį, reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį už jo teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus. Veikimas ar neveikimas vykdant įgaliojimus suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens atlikimas ar neatlikimas kyšio davėjo ar kito asmens interesais veiksmų, kuriuos jis turi ir (ar) gali atlikti vykdydamas įstatymais ar kitais teisės aktais jam suteiktus įgaliojimus. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias kitas asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus, BK 225 straipsnis netaikomas. Tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas bylos aplinkybes, kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalgos 3 punktą). Kyšio priėmimas, pažadėjimas ar susitarimas priimti kyšį, reikalavimas ar provokavimas jį duoti paprastai siejamas su konkrečių kaltininko tarnybinių veiksmų atlikimu ar neatlikimu, todėl kyšiu nelaikomas asmens papirkinėjimas tikintis įgyti jo palankumą, gauti kokią nors paramą, išvengti galimų nemalonumų ar pan. Kyšis paprastai imamas už veiksmus, kuriuos asmuo galėjo atlikti dėl savo tarnybinės padėties, ir pirmiausia tai yra veiksmai, kurie siejasi su pareigūno ar tarnautojo darbo pobūdžiu ar funkcijomis ir kuriuos atlikti jis yra kompetentingas“¹²¹. Apibendrinant, galima teigti, kad LAT išskyrė tokius BK 225 str. ir 228 str. 2 d. atribojimo kriterijus:

1. veiksmų konkretumas
2. galėjimas atlikti tam tikrus veiksmus
3. faktinis veiksmų atlikimas ar neveikimas
4. naudos gavimo būdas

Kaip penktasis atribojimo kriterijus baudžiamosios teisės literatūroje išskiriamas nusikalstama veika sukelti padariniai, žala, numatyta materialiojoje piktnaudžiavimo sudėtyje. Sakyčiau tai tėra formalus kriterijus, daug naudos neduodantis, nes kyšininkaujant taip pat pažeidžiami valstybės tarnybos principai ir faktiškai kyla žala, tik jos nereikia įrodinėti.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-89/2009).

Dėl veiksmų konkretumo pasakytina, kad tai dirbtinis kriterijus. Tai, kad asmenys susitaria dėl abstrakčių dalykų, dar nereiškia, kad iškart atkrenta galimybė valstybės tarnautojo veikimą kvalifikuoti kaip kyšininkavimą, nes konkrečioje situacijoje abstraktūs žodžiai gali turėti konkrečią reikšmę. LAT kasacinėje nutartyje kaip nekonkretų veiksmą įvardino galimų nemalonumų išvengimą. Baudžiamosiose bylose, kai policijos pareigūnai sustabdo administracinius pažeidimus padariusius asmenis, papirkėjai duoda kyšį už tai, kad „išvengtų nemalonumų“, nors abi pusės supranta, kad kyšis duodamas už administracinės teisės pažeidimo protokolo nesurašymą. Tai standartinis kyšininkavimo bylų pavyzdys. Taip pat fiziškai neįmanoma, kad valstybės tarnautojo veikimas realybėje būtų abstrakčios išraiškos, galų gale palankumas, nemalonumų išvengimas ar parama bus realizuoti konkrečiais fiziniais, intelektualiniais veiksmais. Taigi veiksmų konkretumo kriterijus atkrenta.

Antrasis ir trečiasis kriterijai aptarti anksčiau kaip neturintys reikšmės kyšininkavimo kvalifikavimui, todėl netikslinga jais vadovautis atirbojant kyšininkavimą nuo piktnaudžiavimo.

Paskutinis naudos gavimo būdo kriterijus įveda šiek tiek aiškumo, todėl aktualu šį kriterijų aptarti išsamiai, bei suformuoti jį tiksliau. Lyginamuoju aspektu analizuojant kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo tarnyba veikų sudėtis, akivaizdu, kad piktnaudžiavimo norma yra *lex generalis*, o kyšininkavimo- *lex specialis*¹²². Kadangi kyšininkavimas yra piktnaudžiavimo tarnyba atmaina, forma, suprantama, kad nagrinėjama veika pasižymi tam tikra specifika. Kyšininkavimas tradiciškai suvokiamas kaip naudos ėmimas¹²³. Tai siauroji kyšininkavimo samprata. Tarptautiniuose teisės aktuose, bei užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose galima atrasti kiek kitokią kyšininkavimo sampratą, kuri apima abiejų kyšininkavime dalyvaujančių asmenų, t.y. kyšio ėmėjo ir kyšio davėjo nusikalstamus veiksmus. Tokia kyšininkavimo traktuotės analizė, leidžia išskirti vieną esminį kriterijų, leisiantį atriboti nagrinėjamas veikas- tai naudos šaltinis. Kyšininkavime funkcinė prasme neišvengiamai dalyvauja du asmenys, tai yra abipusis aktas, kuomet valstybės tarnautojas „parduoda savo paslaugas“ dėl atitinkamos tokių „paslaugų“ paklausos. Taigi kuomet valstybės tarnautojas veikia pažeisdamas tarnybos principus ir dėl tokių veiksmų gauna naudos iš „pirkėjo“ tuomet jo veika atitinka kyšininkavimo sudėtį. Kai specialus subjektas pasinaudoja savo turimu statusu ir pats sau suteikia naudą, toks jo veikimas atitinka piktnaudžiavimo sudėtį. Taigi kyšininkavimas kaip *lex specialis* pasireiškia specifiniu naudos šaltiniu- kitu asmeniu, sukuriant abipusį „pirkimo- pardavimo sandorį“.

¹²² Pakštaitis, L. Piktnaudžiavimo kriminalizavimo, vertinimo bei normos tobulinimo problemos. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85): 98.

¹²³ Atėnų visuomenėje kyšininkavimui apibrėžti plačiausiai buvo naudojamas *dorodokein* terminas, kuris, išvertus iš graikų kalbos, reiškė dovanos priėmimą. Taylor, C. Bribery in Athenian politics Part I: accusations, allegations, and slader. *Greece and Rome* [interaktyvus]. 2001, 1: 53 [žiūrėta 2012-10-09]. <<http://journals.cambridge.org/GAR>, IP address: 193.219.57.9 on 05 Oct 2012>.

Kitas esminis momentas- kyšio davėjo suvokimas, kad jis duoda būtent kyšį. Šis aspektas aptartas anksčiau, tačiau, aiškumo sumetimais, galima pateikti tokį pavyzdį: policininkas, turėdamas informacijos apie pavogtus automobilius, skambina šeimininkams ir siūlo automobilius išsipirkti. Tokią situaciją L. Pakštaitis vertina pagal BK 228 str. 2 d.¹²⁴ Pritartina tokiai nuomonei, nes akivaizdu, kad nors pateiktame pavyzdyje naudos šaltinis yra kitas asmuo, tačiau naudą duodantis asmuo nesuvokia, kad jis duoda neteisėtą atlygį, t.y. kyšį.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad pagrindiniai kriterijai, leidžiantys atriboti kyšininkavimą nuo piktnaudžiavimo siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos yra naudos gavimo šaltinis ir jo aktyvus veikimas- konkretus asmuo, kuris duoda, suteikia tokią naudą ir pastarojo asmens suvokimas, kad jo duodama nauda yra kyšis, t.y. neteisėtas, nepagrįstas atlygis. Nustačius nurodytų kriterijų visumą, valstybės tarnautojo elgesį galima traktuoti kaip kyšininkavimą.

3.1.2. Asmeninės naudos kaip kyšio priėmimo nustatymo problematika

2011 m. birželio 21 d. įstatymų leidėjas priėmė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 str. pakeitimą, kuriame išplėsta Baudžiamojo kodekso 225 str. numatyto kyšio dalyko samprata- kyšis yra bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas ar nepagrįstas atlygis¹²⁵. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad tokia reglamentacija grindžiama GRECO rekomendacine ataskaita, taip pat poreikiu, kad kyšio samprata atitiktų 1999 m. sausio 27 d. Europos baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos vartojamą „bet kokio nepagrįsto atlygio“ sąvoką¹²⁶. Vertinimo ataskaitoje Lietuvai nurodyta, kad „rinkos vertę galima priskirti ne visų rūšių kyšiams – kartais dėl jų unikalumo arba dėl to, kad jie naudos suteikia tik kyšio gavėjui jo asmeninėje situacijoje, nekalbant apie tam tikras nematerialių kyšių ar atlygio rūšis, pavyzdžiui, diplomus ir apdovanojimus, kurių rinkos vertės praktiškai neįmanoma nustatyti“¹²⁷.

¹²⁴ Pakštaitis, L., *supra note* 122, p. 98.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1), 68(2) straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 81-3959.

¹²⁶ Aiškinamasis raštas Nr. XIP-2562 dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1) ir 68(2) straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto (2010 m. spalio 15 d. pateikė Remigijus Šimašius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

¹²⁷ Žmogaus teisių ir teisės reikalų generalinis direktoratas, Stebėsenos direktoratas. Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo [interaktyvus]. Strasbūras, 2009 [žiūrėta

Vienas iš įstatymo projekto tikslų įvardintos „plačios teisėsaugos institucijų galimybės patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn“, taip kontroliuojant korupcijos apraiškas. „Praktikoje pastebima tendencija net akivaizdžius kyšininkavimo atvejus, kai nepavyksta jų įrodyti (kas dažnai būna dėl aukščiau paminėto kyšio dalyko specifikos), kvalifikuoti kaip piktnaudžiavimą (kadangi piktnaudžiavimo atveju gali būti siekiama ne tik turtinės, bet ir kitokios asmeninės naudos), tačiau, siekiant įrodyti konkretų piktnaudžiavimo tarnyba atvejį, be valstybės tarnautojo gautos asmeninės naudos, papildomai būtina nustatyti ir didelę turtinę ar neturtinę žalą valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui (kuri kyšininkavimo atveju retai kada yra padaroma), kuri yra piktnaudžiavimo tarnyba sudėties privalomas požymis, todėl pasitaiko atveju, kai kyšininkavimu įtariamas asmuo nėra nubaudžiamas nei pagal BK 225, nei pagal 228 straipsnį“¹²⁸. Tokią argumentaciją kritiškai vertina O. Fedosiukas, nurodydamas, kad prilyginus asmeninę naudą kyšiui norima išvengti papildomų rūpesčių įrodinėti būtina piktnaudžiavimo požymį – didelę žalą, reiškia, ir tinkamą padarytos veikos pavojingumą¹²⁹.

Neturtinio kyšininkavimo pasireiškimas susitarimo, pažadėjimo, reikalavimo ir netgi provokavimo veikomis atrodo realus, tačiau magistrinio darbo tema aktualu panagrinėti situaciją kaip turėtų pasireikšti neturtinio kyšio priėmimas, kuomet kyšis neturi nei ekonominės vertės, nei pats yra apčiuopiamas materialioje tikrovėje. Minėtu tikslu pasinaudosiu O. Fedosiuko pateiktu neturtinio kyšininkavimo pavyzdžiu: „įsivaizduokime procesą, kai už sunkų kyšininkavimą bus teisiamas vaikų darželio direktorius dėl to, kad tik pažadėjo be eilės (neteisėtai) priimti kieno nors vaiką, jei tas apie jį gerai atsilieps „reikalingų“ žmonių rate“¹³⁰. Šiuo atveju kaltininkas BK 225 str. prasme priima gerą atsiliepimą „reikalingų“ žmonių rate. Iš pirmo žvilgsnio keblumų lyg ir nekyla, tačiau nagrinėjant tokią situaciją kaip teisinio įvertinimo reikalaujantį elgesį ne viskas taip paprasta. Pirmia, tokia situacija suponuoja išvadą, kad tyčia yra nuspėjama, preziumuojama ir jos realizacija priklauso ne nuo kyšininkavimo, o nuo papirkimo subjekto. Kyšininkavimas yra savotiškas atoveiksmis papirkimui, turi būti du asmenys, kurių vienas duoda, o kitas priima neteisėtą naudą. Atsižvelgiant į asmeninės naudos davimo- gavimo specifiką, atrodo, kad neturtinio kyšininkavimo konstatavimui pakaks nustatyti tik davimą tokios naudos. Antra, neturtinio kyšininkavimo priėmimo veikos baigtumo nustatymo problema. Ar veika turėtų būti laikoma baigta nuo pagyrų išsakymo, ar nuo „reikalingų“ žmonių veikimo, pvz.:

2012-11-07].

<[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3\(2008\)10_Lithuania_One_LT.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3(2008)10_Lithuania_One_LT.pdf)>.

¹²⁸ Aiškinamasis raštas Nr. XIP-2562 dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1) ir 68(2) straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto (2010 m. spalio 15 d. pateikė Remigijus Šimašius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

¹²⁹ Fedosiuk, O. Baudžiamųjų įstatymų leidyba prieš neteisėtas pajamas ir korupciją: tarp gerų siekių ir legitimumo. *Jurisprudencija*. 2012, 19(3): 1226

¹³⁰ *Ibid.*, p. 1228.

įdarbinant valstybės tarnautoją, apie kurį buvo gerai atsiliepta. Kaip reikėtų įrodyti baigtumo faktą? Tokiu atveju, manytina, reikėtų sekti visus asmenis, kurie komunikuoja su valstybės tarnautojais ar jiems prilygintais asmenimis ir fiksuoti kiekvieną žodį.

Pritartina įstatymo projekto autorių nuomonei, kad tikrai tokia reglamentacija sudaromos plačios galimybės patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn, tačiau pateiktos pozicijos analizė suponuoja vienintelę išvadą, kad dabartine reglamentacija yra tolstama nuo tradicinės pamatinės kyšininkavimo sampratos, kartu apsunkinamas „naujoviškos“ normos praktinis pritaikomumas, o valstybės tarnautojai ir jiems prilyginti asmenys patenka į aklavietę. Kita vertus, galima daryti išvadą, kad neturtinio kyšininkavimo inkriminavimas bus galimas tik tuomet kai BK 225 str. specialus subjektas dėl tokios naudos susitaręs, jos reikalaus ar provokuos gauti tokią naudą. Tik atlikus išvardintus veiksmus, dalinai bus galima konstatuoti kaltinamojo tyčią kyšininkauti, taigi tyčią priimti asmeninę naudą kaip kyšį.

3.2. Pažadėjimas priimti kyšį

Analizuojant BK 225 str. konstrukciją, pažadėjimas priimti kyšį įtvirtinta kaip savarankiška, alternatyvi kyšininkavimo veika. Lietuvių kalbos žodyne nurodyta, kad veiksmazodis pažadėti aiškintinas kaip pasakymas, leidimas tikėtis ką asmuo ketina daryti, vilties suteikimas. Esant tokiai normos formuluotei įstatymų leidėjas kriminalizavo aiškiai išreikštą valstybės tarnautojo norą, siekiamybę gauti kyšį. Baudžiamosios teisės teorijoje pažadas priimti kyšį aiškinamas kaip „davimas žodžio priimti kyšį, kartu gali būti pažadama atlikti (neatlikti) atitinkamus veiksmus galimo kyšio davėjo (ar jo nurodytų kitų asmenų) interesų naudai“¹³¹. Pakštaitis pažadą priimti kyšį apibrėžia kaip „viena ar kita forma asmens išreikštą sutikimą patenkinti kyšio davėjo interesus ir už tai priimti kyšį“¹³². Toliau autorius konkrečiai nedetalizuoja kokiomis formomis gali būti išreiškiamas pažadas, bet nurodo, kad pažadas yra išreikštas sutikimas. Sutikimą galima išreikšti žodžiu, konkludentiniais veiksmais, tiek panaudojant rašymo ar technologijų priemones. Nors baudžiamajai materialinei teisei nesvarbu kokių būdu asmuo pažada priimti kyšį, tačiau dėl plačios kyšininkavimo normos konstrukcijos, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo aiški ir detali, kyla alternatyvių veikų tarpusavio atribojimo problema. Akivaizdu, kad nagrinėjama veika glaudžiai susijusi su susitarimu priimti kyšį. „Žiūrint formaliai, iš objektyviųjų požymių pozicijų, pažadas gali būti laikomas vienpusiu elgesio iš specialaus subjekto pusės aktu (asmuo pažada sutikdamas su pasiūlymu); bet

¹³¹ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 84.

¹³² Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 59.

susitarimas suponuoja abipusį valios išreikštumą ir suderinimą¹³³.

Pakštaitis pažadą priimti kyši aiškina vadovaudamasis konkretumo kriterijais. „Pažadas turi būti konkretus: turi būti konkretus asmuo, užimantis tam tikras pareigas, ir turi būti konkretus asmuo ar asmenų grupė, kyšininkavimu siekiantys patenkinti savo interesus“¹³⁴. Šį kriterijų galima pritaikyti ir kitoms alternatyvioms kyšininkavimo veikoms. Norint asmeniui inkriminuoti kyšininkavimą, reikia nustatyti ne tik kyšio ėmėjo suvokimą ir norą priimti neteisėtą atlygį, bet ir kyšio davėjo suvokimą, kad jis valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui duoda ar duos neteisėtą atlygį, tačiau tai nereiškia, kad kyšio davėjo patraukimas baudžiamojon atsakomybėn yra būtina sąlyga, norint asmenį nuteisti pagal BK 225 str., nes kyšininkavimas ir papirkimas yra atskiros savarankiškos veikos, reglamentuotos skirtinguose BK straipsniuose. Tokią poziciją yra išreiškęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas:

*„į BK 225 straipsnio sudėtį neįeina kyšio davimo požymis, todėl teismai ir neprivalėjo dėstydami veikos kvalifikavimo motyvus aprašinėti šio požymio. Be to, kyšio davėjo patraukimas (nepatraukimas) baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 227 straipsnį, kvalifikuojant kyšio priėmėjo veiką pagal BK 225 straipsnį, reikšmės neturi“*¹³⁵.

Kaip antrą kriterijų autorius nurodė, kad pažadas priimti kyši turi išplaukti iš konkrečios situacijos, būti patvirtinamas, o ne paneigiamas konkrečiais asmens veiksmais¹³⁶. Manau, kad konkreti situacija- tai aplinkybės, kurioms esant, asmuo yra suinteresuotas gauti valstybės tarnautojo pagalbą ir, įvertinęs tokios pagalbos reikalingumą, siekiant patirti mažesnius kaštus, detalizuoja kokie veiksmai ar neveikimas reikalingi interesams patenkinti, o valstybės tarnautojas išreiškia pritarimą. Šis kriterijus analogiškas kyšio priėmimo, susitarimo, provokavimo, reikalavimo atvejais konkrečių veiksmų atlikimui ar susilaikymui nuo jų potencialaus kyšio davėjo naudai. Antrasis kriterijus taip pat taikytinas visoms kyšininkavimo veikoms.

„Trečia: pažadas turi būti susijęs su kaltininko tyčia kyšininkauti- žadėti priimti tam tikrą atlygį už atliekamus veiksmus žadėtojo naudai ir noras taip elgtis“¹³⁷. Tyčia yra pagrindinis subjektyvusis kriterijus, kuris, norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, turi būti įrodytas. Veikas, įvardijant skirtingais veiksmažodžiais, atitinkamai keičiasi ir tyčios turinio gramatinė forma. A. Gutauskas akcentavo, kad „būtina tiksliai suformuluoti kyšininkavimo valinį kaltės momentą – reikia įrodinėti ne norą žadėti, reikalauti, susitarti, provokuoti (tai teismų

¹³³ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 60- 61.

¹³⁴ *Ibid.*, p. 58.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-220/2009); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K- 195/2006).

¹³⁶ Pakštaitis, L., *op. cit.*, p. 58.

¹³⁷ *Ibid.*

praktikoje gana dažnai daroma), o norą gauti kyšį. Tokio noro identifikavimas kartu reiškia ir minėtų pažadų, reikalavimų ir provokavimų realumą, nes pažadas paimti kyšį, neturint realaus tikslo jį paimti, nėra laikomas kyšininkavimu¹³⁸. Esminis kyšininkaujant tyčios momentas yra asmens suvokimas, kad jis gauna ar gaus neteisėtą atlygį, taip elgdamasis pažeidžia BK 225 str. saugomas vertybes ir nori taip veikti, t.y. nori gauti turtinės ar asmeninės naudos. Iš esmės, tyčia tiek kyšio priėmimo, tiek susitarimo, pažadėjimo, reikalavimo ar provokavimo atveju pasireiškia taip pat. Vienintelis skirtumas- tai veikos realizacijos laipsnis, kyšio priėmimo atveju asmuo pilnai realizuoja savo nusikalstamą ketinimą, t.y. atliekamų pareigų, turimų įgaliojimų sąskaita neteisėtai įgyja vertybes. Taigi ir trečiasis kriterijus nėra esminis, bandant atriboti minėtas veikas.

Teorijoje atribojant susitarimą nuo pažadėjimo nurodoma, kad pažadėjimo atveju aktyviai dalyvauja vienas asmuo, o susitarimo atveju- tiek potencialus kyšio davėjas, tiek priėmėjas, be to susitariama dėl kyšio dydžio, priėmimo vietos, laiko ir pan. Manau, išvardinti atribojimo kriterijai yra neesminiai ir sugalvoti dirbtinai, be to nėra aišku kokiais kriterijais vadovaujantis galima įvertinti asmenų aktyvumą, nes iš esmės sąveikos turinys yra toks pat abiem atvejais. Logiška, kad pažadas kažkam „duodamas“, taigi tokiu atveju sąveikauja, komunikuoja du asmenys, kurie tarpusavyje derasi dėl atlygio priėmimo už atitinkamą valstybės tarnautojo veikimą ar neveikimą. Derybos yra vienas iš tarimosi elementų, o suderinus kyšio davimo aplinkybes ir sąlygas, už tai, vėliau davus pažadą priimti kyšį, asmenys priima abi puses tenkinantį sprendimą, t.y. abu dalyviai išreiškia savo valią. Iš to darytina išvada, kad pažado davimas priimti kyšį yra susitarimo priimti kyšį išdava, derybų rezultatas.

3.3. Susitarimas priimti kyšį

Aiškinant susitarimo priimti kyšį kaip veikos esmę, aktualu atkleisti tarimosi kaip veiksmo turinį. Lietuvių kalbos žodyne nėra nurodyta žodžio susitarti reikšmė, tačiau kaip analogas pateikiamas veiksmažodis sulygti. Lygti, sulygti aiškinamas kaip derėjimasis, sutarimas dėl asmenims aktualių sąlygų. Kyšininkavimo prasme papirkėjui ir valstybės tarnautojui visu pirma aktualu sutarti dėl interesų patenkinimo galimybės už kyšį. “Kyšio priėmimas už palankumą kyšio davėjui visuomet susijęs su kaltininko tarnybos padėtimi. Imdamas kyšį jis tarsi „parduoda“ suinteresuotam asmeniui intereso įgyvendinimo galimybę”¹³⁹.

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad susitarimas priimti kyšį paprastai yra kyšininko ir kyšio davėjo susitarimas ne tik dėl kyšio priėmimo, davimo, bet ir dėl kyšio

¹³⁸ Gutauskas, A., *supra note* 58, p. 28.

¹³⁹ Pakštaitis, L. Kyšininkavimo baudžiamumas baudžiamosios politikos kontekste. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37): 111.

pobūdžio, formos, dydžio, priėmimo laiko, vietos, būdo ir pan.¹⁴⁰. Teismų praktikoje „susitarimas yra suprantamas kaip santykių nustatymas, veiksmų suderinimas. Todėl ši sąvoka suponuoja abiejų nusikalstamą veiką darančių asmenų ryšius, jų suderintą valią atliekant tam tikras veikas“¹⁴¹. „Toks susitarimas gali būti apibūdintas kaip „sandoris“, kai viena šalis įsipareigoja patenkinti kitos šalies interesus, o ši įsipareigoja duoti kyšį“¹⁴². Vadovaujantis tokia samprata susitarimas priimti kyšį yra sutapatinamas su įsipareigojimu patenkinti kyšio davėjo interesus. Tarimasis dėl veiksmų atlikimo ar neatlikimo be abejonės įeina į tarimosi turinį, tačiau tarimosi esmė- sutarti dėl korupcinių ryšių palaikymo galimybės. Atsižvelgiant į tai, kad BK 225 str. kriminalizuotas disponavimas kyšio dalyku, valstybės tarnautojo atliekami atitinkami veiksmai ar susilaikymas nuo jų aktualūs tik jų teisėtumui ar neteisėtumui nustatyti, o ne susitarimo konstatavimui. Tai, kad valstybės tarnautojas įsipareigoja veikti ar neveikti kito asmens naudai, nėra pakankamas pagrindas tokį jo elgesį kvalifikuoti kaip kyšininkavimą, svarbu nustatyti, kad buvo susitarta už valstybės tarnautojo pageidaujamą elgesį atlyginti kyšio dalyku.

Derybų metu tiek papirkėjas, tiek valstybės tarnautojas veikia aktyviai, jie gali pateikti savo pradinius siūlymus, vėliau keisti jų turinį kol bus pasiektas abejoms pusėms priimtinas sprendimas. Kokią derėjimosi taktiką, agresyvią ar lanksčią, pasirinks valstybės tarnautojas materialinei teisei nėra aktualu tik tokiu atveju, jei derėjimasis vyksta abiejų šalių iniciatyva bei laisva valia.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „kyšio reikalavimo požymis gali būti inkriminuotas tik tada, kai iniciatyva duoti kyšį kyla iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, o ne iš kyšio davėjo. Ta aplinkybė, kad policijos pareigūnai, sustabdę KET pažeidėją, jam paaiškina, dėl ko jis sustabdytas ir primena už tai numatytas administracines nuobaudas, nėra kyšio reikalavimas, nes tokie jų veiksmai teisėti. Aišku teisėti veiksmai gali pereiti ir į nusikalstamus. Tokiu atveju labai svarbu nustatyti, kieno iniciatyva – pareigūno ar pažeidėjo – pradėdama reikalauti ar tartis dėl kyšio, nes kaip jau buvo minėta, vienas iš objektyviųjų kyšininkavimo požymių yra ir susitarimas jį priimti. Nukentėjusysis T. V. nuosekliai aiškino, kad būtent jis pradėjo prašyti policijos pareigūnų ir siūlė jiems tartis, pradžioje jie nesutiko, vėliau vėl prašant tartis ir paklausus kiek reikia, vienas pareigūnas nurodė 400 Lt sumą. Minėtais nukentėjusiojo T. V. parodymais ir pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, kad nepasitvirtino, jog kaltinamieji reikalavo iš T. V. 400 Lt kyšio. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ši išvada yra pagrįsta ir teisinga, nes KET pažeidėjo T. V. iniciatyva prasidėjo tarimasis dėl kyšio,

¹⁴⁰ Abramavičius, A., et. al., *supra* note 89, p. 84.

¹⁴¹ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojo byloje (bylos Nr. 1A-53-135/2009).

¹⁴² Pakštaitis, L., *supra* note 54, p. 60.

o apeliacinės instancijos teismo išvada, kad R. M. ir G. K., savo naudai tiesiogiai iš KET pažeidusio T. V. reikalavo 400 Lt kyšio yra nepagrįsta. Apeliacinės instancijos teismas nenurodė, kuo pasireiškė šis objektyvusis kyšininkavimo požymis – kyšio reikalavimas, be to, šį požymį supainiojo su kitu objektyviuoju kyšininkavimo požymiu – susitarimu priimti kyšį. Susitarimas priimti kyšį paprastai yra kyšio gavėjo ir kyšio davėjo susitarimas dėl kyšio priėmimo laiko, būdo, vietos ir panašiai. Kyšininkavimo sudėtis formali, todėl nusikalstama veika laikoma baigta nuo susitarimo momento“¹⁴³.

Pateiktos bylos analizė leidžia daryti išvadą, kad susitarimo priimti kyšį konstatavimui taikomas veiksmų pirmumo, t.y. iniciatyvos šaltinio kriterijus, o būtent pirminis potencialaus papirkėjo siūlymas „susitarti“. Vis dėlto veiksmų pirmumo kriterijus nėra pakankamas norint atriboti susitarimą priimti kyšį nuo reikalavimo duoti kyšį. Minėto kriterijaus problematika bus aptarta analizuojant reikalavimo duoti kyšį sampratą.

Susitarimo dėl kyšio priėmimo atveju veika bus laikoma baigta nuo susitarimo momento, taigi norint konstatuoti veikos baigtumą, reikia nustatyti, kada laikoma, kad asmenys susitarė. Pakštaitis nurodė, kad veika laikoma baigta, kai išreiškiama abiejų pusių valia¹⁴⁴. Galimos situacijos, kad pasikeitus aplinkybėms, susitarimo turinys bus koreguojamas, asmenys gali atšaukti pradinį susitarimą ir priimti naują sprendimą. Aiškinant, kad susitarimas priimti kyšį yra tarpusavio sandoris, kuris pasireiškia susitarimu dėl kyšio dydžio, priėmimo vietos, laiko ir pan. kyla veikų daugėto problematika. Taigi kaip reikėtų vertinti valstybės tarnautojo nusikalstamą elgesį, kai jis anuliuoja pirminį susitarimą ir priima naują? Pagal baudžiamosios teisės mokslininkų pateiktą susitarimo priimti kyšį aiškinimą, susidaro įspūdis, kad susiklosčius tokiai situacijai, asmuo padaro ne vieną, o kelias nusikalstamas veikas. Manau, kuomet asmenys susitarė dėl galimybės privačius interesus patenkinti už kyšį, koreguojant susitarimo turinį pareigūno veikimas turėtų būti vertinamas kaip pavienė, tęstinė veika.

Apibendrinant, galima teigti, kad susitarimas priimti kyšį yra laisva ir abipuse valia pagrįstas derėjimosi rezultatas, t.y. sandoris, dėl galimybės papirkti valstybės tarnautoją.

3.4. Kyšio reikalavimas

LAT yra nurodęs, kad „reikalavimas yra atviras, tiesmukiškas, paprastai žodžiu išreiškiamas raginimas atlikti tam tikrus veiksmus“¹⁴⁵. L. Pakštaitis kyšio reikalavimą apibrėžė kaip „vienokia ar kitokia forma išreiškiamą norą gauti kyšį, kartu informuojant asmenį, kad jo

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-231/2007).

¹⁴⁴ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 61.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-89/2009).

interesas gali būti patenkintas tik už kyšį¹⁴⁶. Baudžiamojo kodekso komentaro autoriai nurodo, kad kyšio reikalavimas gali būti inkriminuojamas tik tais atvejais, kai iniciatyva gauti (duoti) kyšį kyla iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, o ne iš kyšio davėjo¹⁴⁷. Teismų praktikoje laikomasi tokios pat nuomonės, pvz.:

„Reikalavimu duoti kyšį pripažįstami tokie veiksmai, kai kyšio atvirai reikalaujama ar netgi grasinama, jeigu nebus duodamas kyšis, atlikti neteisėtus veiksmus, padaryti žalą teisėtiems asmens interesams arba neatlikti teisėtų veiksmų, kuriuos valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo galėjo ir turėjo atlikti vykdydamas įgaliojimus, arba kyšio reikalaujama grasinant jo negavus atlikti teisėtus veiksmus. Kyšio reikalavimo požymis gali būti inkriminuotas tik tada, kai iniciatyva duoti kyšį kyla iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, o ne iš kyšio davėjo. Todėl labai svarbu nustatyti, kieno iniciatyva – pareigūno ar pažeidėjo – pradedama reikalauti ar tartis dėl kyšio“¹⁴⁸.

Pritartina tokiai nuomonei, tačiau norint atskleisti kyšio reikalavimo kaip veiksmo esmę, iniciatyvos šaltinio kriterijaus nepakanka. Negalime atmesti galimybės, kad ir susitarimo priimti kyšį atveju pirmasis iniciatyvą pareišk valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, taigi ginčytina, ar iniciatyvos šaltinio kriterijus yra esminis norint atriboti susitarimą priimti kyšį nuo reikalavimo duoti kyšį.

Pagal pateiktus kyšio reikalavimo apibrėžimo variantus, atrodo, kad kyšio reikalavimo esmė- vienašalis atviras prašymas, raginimas duoti kyšį. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad ES ir tarptautiniuose teisės aktuose kyšio reikalavimas nėra įtvirtintas kaip atskira korupcinio elgesio forma, tačiau be priėmimo, pažadėjimo ar pasiūlymo gauti kyšį kaip atskira korupcinė veika yra išskirtas kyšio prašymas. Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos aiškinamajame rašte kyšio prašymas apibrėžtas kaip „vienašalė korupcijos veika, kai valstybės tarnautojas leidžia kitam asmeniui suprasti, kad už atitinkamą veikimą, neveikimą, pastarasis turės sumokėti“¹⁴⁹. Be to tarptautiniuose dokumentuose nėra numatyta ir susitarimo priimti kyšį veika, taigi kyla klausimas- kuria forma, t.y. susitarimo ar reikalavimo, Lietuvos baudžiamojoje teisėje kriminalizuotas kyšio prašymas. Lietuvių kalbos žodyne žodis „prašyti“ aiškinamas kaip kreipimasis į ką norint gauti, pageidavimas, kad ką darytų, o veiksmožodis „reikalauti“ siejamas su primygtiniu prašymu, vertimu ką atlikti. Akivaizdu, kad reikalavimas, kitaip nei prašymas pasireiškia tam tikra poveikio potencialiam kyšio davėjui specifika. Pažymėtina ir tai, kad 1999

¹⁴⁶ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 64.

¹⁴⁷ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 85.

¹⁴⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-8-337/2008).

¹⁴⁹ Explanatory report on the Criminal law Convention on Corruption [interaktyvus]. Council of Europe, 2000 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/173.htm>>.

m. liepos 1 d. įstatymu panaikinus kvalifikuotą kyšio priėmimo sudėtį esant prievartavimui kaip atskira veika buvo įtvirtintas kyšio reikalavimas. Manau, kyšio prašymas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintas susitarimo priimti kyšį forma.

Baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje reikalavimo duoti kyšį atveju poveikis potencialiam kyšio davėjui įvardijamas grasinimo terminu. Tai išskirtinis kyšio reikalavimo bruožas, kurį nustatčius pagrįstai valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens intensyvų kyšio prašymą galima traktuoti kaip kyšio reikalavimą. Baudžiamosios teisės teorijoje sutinkamai su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija, nurodyta, kad „reikalavimas duoti kyšį paprastai būna tokie veiksmai, kai kyšio reikalaujama ar net grasinama, jei nebus duotas kyšis, atlikti neteisėtus veiksmus, padaryti žalą teisėtiems asmens interesams <...> arba neatlikti teisėtų veiksmų, kuriuos kaltininkas gali ir turi atlikti vykdydamas įgaliojimus. Taip pat kyšio gali būti reikalaujama grasinant jo negavus atlikti teisėtus veiksmus“¹⁵⁰. Taigi, tiek teorijoje, tiek praktikoje kyšio reikalavimas siejamas su plataus spektro psichinės prievartos panaudojimu: grasinimai gali pasireikšti įvairaus pobūdžio veiksmais, be to grasinimai gali būti nukreipti ne tik į potencialų kyšio davėją, bet ir į kitus, jo interesų rate, esančius asmenis. Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad „gali būti grasinama panaudoti fizinį smurtą, grasinimai gali pasireikšti psichinio smurto forma, kuomet sukuriama bauginanti ir asmens valią paralyžuojanti situacija, pasinaudojama tokia situacija, kuomet asmeniui keliamas nerimo ir saugumo trūkumo jausmas, panaudojant fizinį smurtą prieš asmenis, esančius kartu su potencialiu kyšio davėju“¹⁵¹. Grasinimai gali būti nukreipti ne tik į konkrečius asmenis, bet ir į turtą, į kitus asmens interesus, o taip pat grasinimai gali būti realizuoti iškart juos išreiškus, tiek ateityje¹⁵².

„Nustatyta, kad nuteistasis E. K., grasinamas A. S. neleisti išvykti į Baltarusiją, nors tam nebuvo teisėto pagrindo, nes šis turėjo reikiamus išvykti dokumentus, už šių teisėtų veiksmų neatlikimą vykdant jo, kaip pareigūno, įgaliojimus, reikalavo kyšio (netgi aptarė jo dydį – 50 JAV dolerių) ir jį priėmė; priešingu atveju (nesumokėjęs 50 JAV dolerių) A. S. buvo leista suprasti, kad jis turėsias grįžti į Kauną (kur pirko automobilį ir ten užbaigti tvarkyti įgyto automobilio dokumentus)“¹⁵³.

Kitokią nuomonę pateikia L. Pakštaitis. Autorius nurodė, kad pagal BK 225 str. reikalavimas yra „primygtinis kyšio prašymas, nebūtinai susijęs su jo pastiprinimu neigiamų pasekmių grėsme“¹⁵⁴. „Vadinasi, „reikalavimas” yra bet koks noro gauti kyšį pareiškimas, susijęs

¹⁵⁰ Abramavičius, A., et. al., *supra note* 89, p. 84- 85.

¹⁵¹ Abramavičius, A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. II tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 310.

¹⁵² *Ibid.*, p. 188.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-255/2010).

¹⁵⁴ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 63.

su grasinimu padaryti žalą tiek teisėtiems, tiek neteisėtiems interesams, tiek bet koks kitas primygtinis reikalavimas nesant išreikšto grasinimo padaryti žalą¹⁵⁵.

Atsižvelgiant į kvalifikuotos kyšio priėmimo esant prievartavimui sudėties panaikinimo ir reikalavimo duoti kyšį kaip veikos įtvirtinimo sąsają aktualu aptarti kaip buvo aiškinamas kvalifikuojamasis kyšio priėmimo požymis. K. Jovaišas komentuodamas kyšio priėmimą, susijusį su prievartavimu duoti kyšį nurodė, kad prievartaujant duoti kyšį asmeniui daromas psichinis poveikis, sukeltas jam baime, netikrumo, grėsmės jausmą. Toliau nurodo, kad būtent psichinio poveikio priemonių taikymas leidžia atskirti kyšio priėmimą prievartaujant nuo paprasto kyšio priėmimo, kuomet tarp kyšio davėjo ir ėmėjo yra „savanoriški santykiai, jų dalyvavimas šioje veikoje paritetiniais pagrindais, siekiant patenkinti abipusius interesus“¹⁵⁶. Autorius taip pat nurodė, kad „nelaikomas prievartavimu pareigūno reikalavimas kyšio už jau atliktus veiksmus, kuomet asmens interesai jau patenkinti, nes šioje situacijoje asmuo turi pasirinkimo teisę duoti kyšį ar ne“¹⁵⁷. Prievartavimą kyšininkavime LTSR BK komentaro autoriai aiškina kaip pareigūno veiksmais sudarytą situaciją, kai kyšio davėjas norėdamas apsaugoti savo teisėtus interesus nuo iškilusio pavojaus, priverstas duoti jam kyšį. „Prievartavimas gali pasireikšti tiesioginiu reikalavimu duoti kyšį ir atviru grasinimu padaryti žalą teisėtiems piliečio interesams negavus kyšio. Pareigūnas gali grasinti atlikti neteisėtus ar neatlikti teisėtų, t.y. jo kompetencijai priklausančių veiksmų. Kyšis gali būti prievartaujamas ir užmaskuota forma, kai pareigūnas atvirai nereikalauja materialinės naudos, tačiau sudaro tokias sąlygas, kad iškyla realios žalos grėsmė teisėtiems piliečių, organizacijų interesams“¹⁵⁸. Kaip pavyzdį autoriai pateikia sąmoningą delsimą atlikti jų pareigoms priskirtus veiksmus. „Nėra prievartavimas pareigūno reikalavimas kyšio grasinant, negavus jo, atlikti teisėtus, pareigūno kompetencijai priklausančius veiksmus. Tokiais atvejais pareigūnas nesikėsina į teisėtus kyšio davėjo interesus, todėl jo veika kvalifikuojama pagal pagrindinę kyšio priėmimo sudėtį“¹⁵⁹.

Akivaizdu, kad kyšio priėmimo ir kyšio prievartavimo atskyrimo pagrindinis kriterijus buvo kyšio davėjo interesų teisėtumas/ neteisėtumas. Jei kyšio davėjas nori patenkinti teisėtus interesus ir esant kyšio prievartavimo aplinkybėms, tokia pareigūno veika bus laikoma kyšio prievartavimu. Jei kyšio davėjas nori patenkinti neteisėtus interesus ir už tokių interesų patenkinimą pareigūnas pareikalauja kyšio, net ir esant grasinimui, tokia pareigūno veika kvalifikuojama kaip paprastas kyšio priėmimas.

Kitaip kyšio priėmimo pavojingumo aspektas aiškinamas angliškojoje turto prievartavimo (*blackmail*) doktrinoje nurodant, kad svarbiau yra turtinio reikalavimo

¹⁵⁵ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 63.

¹⁵⁶ Jovaišas, K., *supra note* 86, 79- 80.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Misiūnas, J., *et. al.*, *supra note* 45, p. 308.

¹⁵⁹ *Ibid.*

neteisėtumas, kuris leidžia spręsti ir apie panaudotų spaudimo priemonių pavojingumą ir tinkamumą¹⁶⁰. Baudžiamosios teisės literatūroje galima atrasti nuomonių, kad reikalavimas duoti kyšį yra *lex specialis* norma turto prievartavimui. „Objektyviai turto prievartavimą sudaro neteisėtas vertimas suteikti turtinę naudą kaltininkui ar kitam asmeniui panaudojant psichinę prievartą. Vertimo neteisėtumas reiškia kaltininko keliamų turtinių pretenzijų teisinį nepagrįstumą“¹⁶¹. „Jei turto prievartavimas pasireiškia valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens kyšio reikalavimu, veika turi būti kvalifikuojama tik kaip kyšininkavimas“¹⁶².

Taigi akivaizdu, kad kyšio reikalavimas yra neteisėtas turtinis reikalavimas panaudojant psichinę prievartą. Atsižvelgiant į dabartinį kyšio reikalavimo požymio aiškinimą teismų praktikoje, baudžiamosios teisės literatūroje, galima manyti, kad kyšio reikalavimas yra ne kas kita, o kyšio prievartavimo atmaina. Vienintelis skirtumas konstatuojant kyšio reikalavimą yra toks, kad kyšio gali būti reikalaujama ne tik už teisėtą, bet ir už neteisėtą papirkėjo interesų patenkinimą. O. Fedosiukas yra nurodęs, kad „pagal verčiamosios galios pobūdį grasinama gali būti tiek nusikalstamais, tiek nenusikalstamais veiksmais. Visais atvejais grasinimai tampa pavojingi kai siekiama priversti kitą asmenį patenkinti neteisėtas grasinančiojo pretencijas, pvz.: suteikti turtinę naudą“, be to nurodė, kad „neigiamų pasekmių atsiradimas turi priklausyti nuo grasinančiojo valios“¹⁶³. Taigi, galima teigti, kad primygtinis neteisėtos naudos prašymas nesant psichinės prievartos elementui, negali būti vertinamas kaip reikalavimas duoti kyšį, nors teismų praktikoje yra pateikta priešinga pozicija, intensyvų kyšio prašymą vertinant kaip reikalavimą:

„R. M. nepavykus J. D. išprovokuoti, kad ji pati pasiūlytų ir duotų kyšį, jai pačiai paprašius rašyti administracinės teisės pažeidimo protokolą, kyšio pareikalauta atvirai. R. M. J. D. pasakyti žodžiai „tau geriausias variantas būtų sumokėti man į rankas pinigus ir mes draugiškai išsiskiriame“, „tu man sumoki į rankas, mes tai nieko nerašom ir išsiskiriam“, „čia bus ne bauda, ar tu supranti“, „ar tau 100 litų bus gerai?“ negali būti suprantami ir aiškinami kitaip nei kyšio reikalavimas“¹⁶⁴.

Manau, pateikta byla iliustruoja ne kyšio reikalavimą, o intensyvų tarimąsi, nes nėra nurodyta nė viena aplinkybė, ribojanti papirkėjos valią, neįvardintas nė vienas grasinimo veiksmas. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „nusikaltimo subjektyvioji pusė nustatoma pagal kaltininko (ne nukentėjusiojo) psichinį santykį su daroma veika ir jos

¹⁶⁰ Williams, C. *Textbook of Criminal Law*. London, 1978, p. 795–799; Seago, P. *Criminal Law. Second edition*. London, 1985, p. 300.

¹⁶¹ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra* note 151, p. 321.

¹⁶² *Ibid.*, p. 330.

¹⁶³ Fedosiuk, O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, 21(13): 106- 107.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K–507/2008).

padariniais“¹⁶⁵, tačiau norint valstybės tarnautojui inkriminuoti kyšio reikalavimą, vis dėlto svarbu nustatyti ne tik kaip valstybės tarnautojas suvokia savo veiksmus, bet ir kaip tokius jo veiksmus suvokia asmuo, iš kurio yra reikalaujamas kyšis. Jei asmuo nesuvokė, kad nėra kitos išeities, kaip tik duoti kyšį siekiant išvengti neigiamų pasekmių, jo valia nebuvo apribota, tuomet atsiranda galimybė pareigūno veiksmus vertinti kaip tarimąsi priimti kyšį ar provokaciją duoti kyšį.

Manau, pagrindiniai kriterijai norint nustatyti kyšio reikalavimą yra tokie, kad kyšio reikalavimo atveju iniciatyva yra vienpusė, prašymo turinys sustiprintas psichinės prievartos elementais apribojant asmens valią, pateikiamas kategoriškai kaip griežtai apibrėžta sąlyga, kurią įvykdžius nebus pakenkta, t.y. bus išvengta neigiamų pasekmių.

Kyšio reikalavimas laikomas baigtu kai nukentėjusysis esant prievartos elementui faktiškai yra supažindinamas su neteisėto reikalavimo turiniu. „Kyšio reikalavimo atveju nusikaltimas laikytinas baigtu nuo reikalavimo duoti kyšį pareiškimo“¹⁶⁶.

„L. N. pareiškė, kad UAB atsisako pratęsti produkcijos pirkimo-pardavimo sutartį su UAB, tačiau pokalbio pabaigoje užsiminė, kad gal sutiktų tęsti bendradarbiavimą ir pratęsti produkcijos pirkimo-pardavimo sutartį, po ko parodė lapelį, kuriame buvo parašyta 10000 eurų suma ir 6 %, vėliau pasakė, kad 6 % reikės sumokėti jam asmeniškai nuo produkcijos apyvartos kiekvieną mėnesį. A. U. atsakė, kad lapelyje nurodyta suma yra per didelė, galėtų sumokėti pusę jos. L. N. atsakė, kad tiek yra per mažai, nes pusę sumos reikia vežti į Rygą. Tada pasiūlė 8000 eurų, su kuo L. N. Sutiko“¹⁶⁷.

Teismas tokius kaltinamojo veiksmus įvertino kaip kyšio reikalavimą ir susitarimą priimti kyšį, tačiau reikalauto kyšio sumą nurodė ne 10 000 eurų, o 8000 eurų. Pagal BK 225 str. konstrukciją, kyšio reikalavimas laikomas baigtu nuo reikalavimo turinio išsakymo potencialiam kyšio davėjui, kaltinamojo tyčia buvo nukreipta į 10 000 eurų sumą, taigi šiuo atveju teismas neteisingai įvertino kyšio dydį, o tai keičia veikos kvalifikaciją. Kita vertus, abejotina, ar šiuo atveju pagrįstai inkriminuotas kyšio reikalavimas.

Apibendrinant, kyšio reikalavimą galima apibrėžti kaip vienašalį poreikio, prašymo gauti kyšį turinio nedviprasmišką pateikimą, t.y. vertimą duoti kyšį, panaudojant psichinę prievartą¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K- 514/ 2006).

¹⁶⁶ Pakštaitis, L., *supra note* 54, p. 65.

¹⁶⁷ Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. sausio 18 d. nuosprendis (bylos Nr. 1-46-487/2010).

¹⁶⁸ Baudžiamosios teisės teorijoje psichinė prievarta aiškinama kaip pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsirast tam tikrų neigiamų pasekmių. Fedosiuk, O., *supra note* 163, p. 105.

3.5. Provokavimas duoti kyši

Provokavimas lietuvių kalbos žodyne aiškintinas kaip kurstymas, paskatinimas imtis kokių nors veiksmų, sukelti kokį įvykį, reiškinį. Operatyvinės veiklos įstatyme provokacija apibrėžiama kaip spaudimas, aktyvus skatinimas ar kurstymas padaryti nusikalstamą veiką apribojant asmens veiksmų pasirinkimo laisvę, jei dėl to asmuo padaro ar kėsina padaryti nusikalstamą veiką, kurios prieš tai neketino padaryti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje provokavimas konstatuotinas tada, kai „iš aplinkybių visumos galima daryti išvadą, kad atitinkama veika nebūtų buvusi padaryta be kitų asmenų įsikišimo“¹⁶⁹. Baudžiamosios teisės teorijoje nurodyta, kad „paprastai tai būna tokie veiksmai, kai kaltininkas kyšio nereikalauja atvirai, o daro tai užmaskuota forma ir savo elgesiu sudaro tokią padėtį, kad teisėtiems asmenų interesams kyla realios žalos pavojus ir asmuo, siekdamas apsaugoti savo teisėtus interesus ar užtikrinti jų įgyvendinimą, yra priverstas duoti kyši“¹⁷⁰. Tokį patį išaiškinimą galima rasti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje¹⁷¹. Taigi teismų praktikoje bei baudžiamosios teisės doktrinoje provokavimas duoti kyši aiškinamas kaip užmaskuota forma pateiktas reikalavimas duoti kyši apribojant potencialaus papirkėjo valią. Manau, toks apibrėžimas nėra pakankamai tikslus, nes jei asmuo yra priverstas duoti kyši, vadinasi jo valia yra apribota ir asmeniui nėra kito pasirinkimo kaip tik duoti kyši, o tai yra vienas iš specifinių kyšio reikalavimo bruožų. Be to, nepriklausomai nuo to, kokia forma asmuo reikalauja kyšio (atvirai ar užmaskuotai) tokia situacija labiau atitinka reikalavimą, o ne provokavimą duoti kyši. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra patekęs priešingą poziciją, anksčiau nurodytai kasacinei nutarčiai:

„Nepagrįstas kasatoriaus tvirtinimas, kad apeliacinės instancijos teismas nenustatė, jog kyšio buvo reikalaujama atvirai, nes, kasatoriaus nuomone, jo pasakymas „kur mano babkės“ bei teismo cituojamų jo telefoninių pokalbių su G. L., G. S., R. S. metu pasakytos frazės negali būti vienareikšmiškai vertinamos kaip atviras pinigų reikalavimas. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad piniginio atlygio reikalavimas, prisidengiant aiškinimu, kad tai – „už atliktą fizinį ir intelektualinį darbą“, vertintinas kaip užmaskuota kyšio reikalavimo forma“¹⁷².

Kyšio reikalavimas yra specifinio pobūdžio veika, turinti prievartos elementų, todėl tapatinti „užslėptą reikalavimą“ su provokacija neteisinga. Tokiu atveju, kyla klausimas, ar išvis reikalinga atskira savarankiška provokavimo duoti kyši veika, jei ji aiškintina kaip reikalavimas?

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2A-P-2-2009).

¹⁷⁰ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 85.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-507/2008).

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-89/2009).

Pasak K. Jovaišos, prievartavimas duoti kyšį užmaskuota forma būna tuomet kai subjektas atvirai nereikalauja turtinės naudos, tačiau sudaro dirbtines kliūtis, sąlygas, dėl ko iškyla grėsmė asmenų interesams¹⁷³.

Apibrėžiant provokaciją reikia akcentuoti, kad nors kyšio davimo iniciatyva visu pirma kyla iš valstybės tarnautojo pusės, jis kategoriškai tokio noro neišreiškia, tik užsimena apie galimybę jį papirkti, ir toliau aktyviai veikia papirkėjas. Kyšio provokacija teismų praktikoje pripažįstami atvejai, kai valstybės tarnautojas vykdydamas konkrečiu atveju jam suteiktus įgaliojimus informuoja teisės pažeidėją apie pažeidimo pasekmes ir tęsdamas nusikalstamą sumanymą nesiima veiksmų, kad patrauktų pažeidėją atsakomybėn, pvz.: apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad „*be abejonės įspėjimas pats savaime nėra provokavimas duoti kyšį. <...> provokavimas duoti kyšį pasireiškė ne tik nuteistojo išsakytais žodžiais, bet ir po to sekusiu jo elgesiu. Nuteistasis, įspėjęs pažeidėją apie galimas jam neigiamas teisinės pasekmes neturint gabenamos transporto priemonės įsigijimo dokumento, nesiėmė jokių veiksmų taikyti tas priemones, apie šią situaciją nepranešė pamainos vyresniajam pareigūnui, o padarė provokuojančią pauzę nenurodydamas pažeidėjui ką daryti, grąžino pateiktus dokumentus, kurių negalėjo grąžinti, taip sudarydamas galimybę už atlygį išvengti galimų neigiamų pasekmių ir netrukus dokumentus vėl paėmė. Tokius pareigūno veiksmus, kai per valstybės sieną transporto priemonę be reikiamų dokumentų gabenančiam asmeniui išsakomos galimos neigiamos teisinės pasekmės ir nenurodoma kaip toliau elgtis, o tiesiog laukiama, apart to, kad būtų imtasi pareigūnėje instrukcijoje nurodytų veiksmų, pažeidėjas suprato kaip kyšio provokaciją“¹⁷⁴.*

Pagal tokią teismo argumentaciją, norint inkriminuoti kyšio provokaciją, svarbu nustatyti ne tik valstybės tarnautojo tyčią kyšininkauti, bet ir potencialaus kyšio davėjo, kaip sąveikos šalies suvokimą, kad pareigūnas siekia gauti pasiūlymą dėl jam nepriklausančio neteisėto atlygio. Asmuo, suvokęs apie galimybę duoti kyšį valstybės tarnautojui, pats pasiūlo neteisėtą atlygį, nors toks jo veikimas buvo iššauktas arba suaktyvintas to paties tarnautojo. BK specialiosios dalies komentare nurodyta, kad „provokavimu pripažįstami ir tokie veiksmai ar kalbos, kuriomis asmeniui aiškiai leidžiama suprasti, kad jeigu nebus duotas kyšis, bus teisėtai veikiamas (ar neveikiama), bet priešingai asmens interesams“¹⁷⁵. Manau, provokacijos esmė yra informavimas užuominos forma apie galimybę papirkti valstybės tarnautoją, o kokia susidariusia situacija tarnautojas naudojasi, t.y. kokių veiksmų jis gali imtis ateityje išeina už normos ribų, pvz.:

„Iš byloje nustatytų aplinkybių, teismų ištirtų bei nuosprendyje išdėstytų ir išanalizuotų

¹⁷³ Jovaišas, K., *supra note* 86, p. 80.

¹⁷⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-18-245/2010).

¹⁷⁵ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 85.

įrodymų matyti, kad J. D. buvo provokuojama duoti kyšį: jai, į automobilių stovėjimo aikštelę, esančią priešais oro uosto pastatą, įvažiavusiai nesilaikant kelio ženklų reikalavimų, R. M. nurodė, kad ji vairavo pavojingai ir už tai gresia teisės vairuoti transporto priemonės atėmimas šešioms mėnesiams bei 800 Lt dydžio bauda, grasino, kad jos bendrakeleivė, skubanti į lėktuvą, gali neiškristi, nes abi gali būti sulaikytos, klausinėjo ar jai reikalingas darbe vairuotojo pažymėjimas, aiškino, kad nuo jo priklausys, ar ji neteks teisės vairuoti automobilį, kad ji turi žinoti, kaip elgtis tokioje situacijoje, klausinėjo, „ką darom?“¹⁷⁶.

L. Pakštaitis pateikia kiek kitokią kyšio provokavimo sampratą: „Kyšio provokavimas gali būti suprantamas kaip situacija, kurią sudaro asmuo, norintis, kad kitas asmuo duotų kyšį“. Toks apibrėžimas, atsižvelgiant į tai, kad provokavimas kyšininkavimo normoje turi veikos statusą, o ne veikos padarymo aplinkybių, netikslus. Provokacija pasireiškia kaip tarnautojo veiksmai, kuriais, veikdamas pasyviai, sąlygoja kyšio pasiūlymą jam, pvz.:

„ neišaiškina atsakomybės už galimai padarytus pažeidimus, tačiau išsako abejones dėl liudytojo santuokinės ištikimybės, tokiu būdu sukeldamas norą, kad pažeidimas nebūtų oficialiai fiksuojamas. Be to, vėliau išaiškindamas atsakomybę dėl padarytų pažeidimų iš esmės nenurodymas pagrindo vėlgi primygtinai reikalauja, kad liudytojas nurodytų su juo esančios merginos duomenis. Vėliau A. B. liudytojui sako „paimkit piniginę ir ateikit čia“. Šios aplinkybės neabejotinai rodo, kad liudytojas buvo provokuojamas duoti kyšį“¹⁷⁷.

Vertinant provokacijos duoti kyšį baigtumo momentą, svarbu išsiaiškinti, ar provokacijos atveju veikos padarymui įtakos turi papirkėjo suvokimas, kad jis provokuojamas duoti kyšį, ar pakanka, kad tokį elgesį, suvoktų, identifikuotų tik pats tarnautojas. Pakštaitis nurodo, kad kyšio provokavimo atveju nusikaltimas turi būti laikomas baigtu nuo kurstymo veiksmų kyšio davėjo atžvilgiu pareiškimo. Gali susidaryti situacija kuomet valstybės tarnautojas provokuoja kyšio davimą, tačiau tokio jo elgesio kaip provokuojančio provokuojamasis asmuo nesuvokia. Manau, tokiu atveju nėra pagrindo asmeniui inkriminuoti kyšininkavimo, nes jo veiksmai neturi jokio efekto, taigi nekelia pavojaus BK 225 str. saugomoms vertybėms. Papirkėjo suvokimo, kad jis provokuojamas duoti kyšį, reikšmė atskleista Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje:

„Policijos pareigūnai aiškino, kad už gamtos teršimą asmeniui gresia bauda iki 5000 litų, klausinėjo apie jį įvairios informacijos, prašė iš jo dokumentų, nors pareigūnai ir išaiškino administracinės atsakomybės esmę dėl B. J. galimai padaryto nusižengimo, tačiau klausinėjo apie aplinkybes neturinčias reikšmės sprendžiant administracinės atsakomybės klausimą, t. y.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-507/2008).

¹⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-114/2011).

apie sūnų, jo studijas, B. J. asmeninį gyvenimą, darbą, pareigas ir t. t., o konstatavę pažeidimą iš karto nesiėmė priemonių patraukti jį administracinėn atsakomybėn, todėl jis suprato, kad pareigūnai administracinėn atsakomybėn jo patraukti nesiruošia ir tikisi iš jo gauti pinigų. <...> nors administracinės atsakomybės išaiškinimas teismų praktikoje nelaikytinas provokavimu duoti kyšį, tačiau, kolegijos manymu, netikslios ar neaiškios informacijos apie pažeidimo esmę, galimų nuobaudų dydžius pateikimas, šias aplinkybes hiperbolizuojant, kartu su kitomis paminėtomis aplinkybėmis, pavyzdžiui domintis pažeidėjo pajamomis, gyvenimo kokybe ir t. t., vertinamas, kaip provokavimas duoti kyšį“¹⁷⁸.

Vertinant tokią situaciją, reikia nustatyti, koku laipsniu tarnautojas siekė realizuoti savo nusikalstamą ketinimą, kokios galimybės buvo suvokti pareigūno elgesį kaip provokaciją, kokios provokuojamo asmens savybės neleido suvokti provokacijos ir vadovaujantis protingumo kriterijumi, ar kiti asmenys tokį elgesį vertintų kaip provokuojantį. BK specialiosios dalies komentare teisingai nurodyta, kad jei valstybės tarnautojas pažeidėjui aiškina jo padaryto pažeidimo pobūdį, nurodo galimas nuobaudas ir pan. tai nėra provokavimas duoti kyšį¹⁷⁹. Šiuo atveju pareigūnas ne informuoja apie galimybę jį papirkti, o tik vykdo jam paskirtas pareigas, tačiau, jei išaiškinęs pažeidimo esmę ir galimas nuobaudas, toliau nesiima reikiamų veiksmų nubausti pažeidėją, delsia, t.y. veikia dviprasmiškai ir tai suvokia pažeidėjas, toks pareigūno elgesys atitinka kyšio provokavimo veiką.

Provokacija pripažįstami atvejai kuomet pirminė iniciatyva kyla potencialiam kyšio davėjui, tačiau dėl ilgalaikio tokios iniciatyvos palaikymo, susidaro situacija, kuomet formaliai teisėti pareigūnų veiksmai supanašėja su provokacija ir tampa neteisėtais¹⁸⁰. Taigi provokacija kaip specifinis korupcinio elgesio variantas gali pasireikšti tęstinumu arba gali būti momentinio pobūdžio. Akivaizdu, kad norint įrodyti provokacijos faktą nepakanka remtis tuo, kad pvz.: policijos pareigūnas, išaiškinęs administracinio pažeidimo esmę, padaro pauzę. Tokiu atveju įrodomąją reikšmę turi pareigūno klausimai, tokie kaip „ką darome“ ir pan. Tačiau ir čia iškyla problema, nes klausimas „ką darome“ veda į derybų procesą, taigi į susitarimą priimti kyšį. Vadovaujantis teismų praktika, manau, kad provokacijos ir tarimosi esminis skirtumas yra noro gauti kyšį pateikimo būdas- atviras ir tiesioginis (susitarimo atveju) ar užmaskuotas. Jei vadovausimės anksčiau pateikta nuomone dėl kyšio reikalavimo atveju naudojamos prievartos elementų apribojant papirkėjo valią, tuomet turėtume aiškų kyšio provokacijos ir kyšio reikalavimo atskyrimo kriterijų valstybės tarnautojui veikiant užmaskuota forma. Vertinant kada kyšio davimo provokacijos veika baigta, svarbu nustatyti momentą, kada potencialus papirkėjas

¹⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-114/2011).

¹⁷⁹ Abramavičius, A., *et. al.*, *supra note* 89, p. 85.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-86/2011).

suvokė, kad jis provokuojamas duoti kyšį. Praktiškai šis uždavinys sunkiai įgyvendinamas dėl provokacijos esmės subjektyvaus pobūdžio.

Apibendrinant, galima teigti, kad provokavimas duoti kyšį yra procesas, kurio metu valstybės tarnautojas užuominos forma bei veikdamas pasyviai ar dviprasmiškai informuoja kitą asmenį apie papirkimo galimybę.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Vadovaujantis darbe pateikta kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų koncepcijos bei ją sudarančių atskirų kyšininkavimo veikų sampratos analize daroma išvada, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta perteklinė kyšininkavimo objektyviojo požymio-veikų reglamentacija, taigi tyrime iškelta hipotezė pasitvirtino.

1. Atlikta tarptautinių teisės aktų analizė rodo, kad kyšininkavimą sudarančios veikos traktuojamos plačiaja prasme kyšininkavimą siejant ne tik su kyšio priėmimu, bet ir prašymu, pažadėjimu ar susitarimu dėl tokio atlygio, naudos priėmimo ateityje. Užsienio valstybės kyšininkavimo objektyvųjų požymi- veiką traktuoja skirtingai. Dalis valstybių nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose kaip pagrindinę ir vienintelę kyšininkavimą sudarančią veiką įtvirtina kyšio priėmimą, tuo tarpu kitos numato kyšio priėmimui savarankiškas, alternatyvias pažado, prašymo, reikalavimo, sutikimo, siekimo gauti, priimti neteisėtą naudą ateityje veikas. Užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų analizė rodo, kad kyšio reikalavimas ir prievartavimas jį duoti traktuojami kaip kyšio priėmimo būdai, kita vertus baudžiamuosiuose įstatymuose reikalavimas ar prievartavimas duoti kyšį įtvirtinti kaip savarankiškos, kyšio priėmimui alternatyvios veikos.

2. Iki Lietuvai tampa atitinkamų tarptautinių organizacijų nare, baudžiamajame kodekse vyravo siauroji kyšininkavimo samprata- kyšininkavimo pagrindinę sudėtį sudarė kyšio priėmimas, taip pat buvo numatyta kvalifikuojanti kyšio priėmimo sudėtis esant prievartavimui. 1999 m. liepos 1 d. įstatymu radikaliai pakeista kyšininkavimo koncepcija, numatant savarankiškas, alternatyvias kyšio priėmimui pažado priimti kyšį ir kyšio reikalavimo veikas. 2002 m. sausio 25 d. įstatymu dar labiau išplėstas kyšininkavimą sudarančių veikų sąrašas savarankiškomis veikomis įtvirtinus susitarimą priimti kyšį ir provokavimą duoti kyšį.

3. Teismų praktikos ir baudžiamosios teisės doktrinos analizė rodo, kad galiojus siaurajai kyšininkavimo koncepcijai nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams subjektų veiksmai atlikti iki priimant kyšį buvo kvalifikuojami kaip esantys parengtinėje stadijoje. 1999 m. liepos 1 d. ir 2002 m. sausio 25 d. įstatymais, numatant pažado, susitarimo priimti kyšį bei provokavimo duoti kyšį savarankiškas sudėtis, įstatymų leidėjas specialiaja norma įtvirtino jau esančią kriminalizaciją. Tyrime nustatyta, kad vertinant kyšio priėmimui alternatyvių veikų statusą teismų praktikoje laikomasi dviprasmiškos pozicijos: pirma, pagrindžiant NVIM bei NVIV taikymą kyšio priėmimui alternatyvios veikos, bei dalies kyšio priėmimas vertinami kaip epizodai priimant kyšį, t.y. veiksmai esantys parengtinės stadijos realizacijos etape, kita vertus tokį subjektų elgesį teismai kvalifikuoja kaip baigtą nusikalstamą

veiką. Akivaizdi LR BK 225 str. numatytos nusikalstamos veikos kvalifikacijos problematika baigtumo aspektu, kai kyšininkavimas padaromas kontroliuojant teisėsaugos subjektams. Teismai, argumentuodami, kad kyšininkavimas padarytas kontroliuojant teisėsaugos institucijų pareigūnams ir dėl to esminė, reali žala baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms nebuvo padaryta, asmenų elgesį kvalifikuoja kaip pasikėsinimą kyšininkauti. Teismų praktikoje bei baudžiamosios teisės doktrinoje galima atrasti priešingą poziciją- analogišką situaciją vertinant kaip baigtą kyšininkavimą dėl LR BK 225 str. įtvirtintos formaliosios nusikalstamos veikos sudėties.

4. Kyšio priėmimas gali pasireikšti faktiniu naudos gavimu priimant materialias vertybes „į rankas“ (fizinė kyšio priėmimo forma) arba kaltininko žinojimu, kad tam tikros vertybės patenka jo dispozicijon (intelektualioji kyšio priėmimo forma). Atlikta mokslinės literatūros analizė rodo, kad pažadėjimas priimti kyšį yra derybų rezultatas, taigi susitarimo priimti kyšį išdava. Susitarimas priimti kyšį yra laisva ir abipuse valia pagrįstas derėjimosi rezultatas. Susitarimo priimti kyšį konstatavimui teismų praktikoje naudojamas ribotas ir neinformatyvus veiksmų pirmumo- iniciatyvos šaltinio kriterijus, kuris įveda neaiškumą norint atriboti susitarimą priimti kyšį nuo reikalavimo duoti kyšį. Kyšio reikalavimas yra specifinė veika, iš kitų kyšininkavimą sudarančių veikų išsiskirianti psichinio poveikio priemonių taikymu potencialaus papirkėjo atžvilgiu. Atskleidus prievartinį kyšio reikalavimo bruožą, akivaizdu, kad 1999 m. liepos 1 d. įstatymu reikalavimo duoti kyšį veika įtvirtinta kaip analogas kyšio prievartavimui, o tai reiškia, kad prievartinis kyšio priėmimo būdas įgavo savarankiškos veikos statusą. Kyšio reikalavimas- tai vertimas suteikti neteisėtą turtinę ar asmeninę naudą, pasireiškiantis psichinės prievartos naudojimu. Teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės doktrinoje provokavimas duoti kyšį aiškinamas kaip užmaskuotas kyšio reikalavimas apribojant potencialaus papirkėjo valią. Valios apribojimas, t.y. prievartos panaudojimo elementas, kaip anksčiau atskleista, yra specifinis reikalavimo duoti kyšį požymis, todėl nepritartina pateiktai provokavimo duoti kyšį sampratai. Provokavimas duoti kyšį- tai užuominos forma išreikštas noras gauti kyšį, kuomet nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams subjektas veikia pasyviai, dviprasmiškai.

Atsižvelgiant į išvadas ir darbe pateiktą tarptautinių teisės aktų aiškinimo variantą, siūlau:

1. Pašalinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 str. įtvirtintas savarankiškas pažado, susitarimo priimti kyšį ir provokavimo bei reikalavimo duoti kyšį sudėtis;

2. Kyšio priėmimą Baudžiamajame kodekse įtvirtinti kaip pagrindinę, o kyšio priėmimą panaudojus psichinę prievartą (nusikalstamo vertimo elgtis prieš savo valią priemonę) kaip

kvalifikuojamą kyšininkavimo sudėtį;

3. Priėmus siūlomus pakeitimus, vadovaujantis Baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje įtvirtintu nusikalstamų veikų stadijos institutu, valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimą iki priimant kyšį vertinti kaip pasikėsinimą kyšininkauti;

Priklausomai nuo to, kaip bus vertinamas kyšio priėmimo panaudojus psichinę prievartą pavojingumas, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsnį pakeisti ir išdėstyti jį taip:

„1. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs kyšį už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas <...>.“

“2. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs kyšį už neteisėtą veikimą ar neveikimą arba priėmęs kyšį panaudodamas psichinę prievartą vykdant įgaliojimus, baudžiamas <...>.“

“3. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs didesnės negu 250 MGL vertės kyšį už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas <...>.“

“4. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas <...>.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 7(1), 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 11(1), 22(1), 32(1), 32(2), 302(2) straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-555.
4. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1), 68(2) straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 81-3959.
5. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamojo kodekso 8(1), 32, 35, 82, 82(1), 117, 212(1), 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73(1), 74, 82(2), 213(2), 321(3) straipsniais, 74(1), 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 66-2112.
6. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo. *Valstybės žinios*. Nr.23-851.
7. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo. *Valstybės žinios*. Nr.136-5144.
8. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ratifikavimo. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.51-1929.
9. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, ir jos protokolų, parengtų vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, ratifikavimo. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.67-2354.
10. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Konvencijos dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies C punktu, ratifikavimo. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.67-2353.
11. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo,

Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 5-90.

12. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65-2633.

13. LTSR baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Mintis, 1983.

14. RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikias Lietuvos TSR teritorijoje. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1954.

Užsienio valstybių teisės aktai

15. Bribery Act 2010 [interaktyvus]. UK: Stationery Office, 2010 [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf>.

16. Criminal Code of Canada [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

17. Criminal Code of the Republic of Albania [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1565/file/d46a10bcf55b80aae189eb6840b4.htm/preview>>.

18. Criminal Code of the Republic of Armenia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dad5efd70578c.htm/preview>>.

19. Criminal Code of the Republic of Estonia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>.

20. Criminal Code of the Republic of Latvia [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

21. German Criminal Code [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

22. Penal Code of France [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-11-08]. <<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>.

23. Prevention Of Corruption Act 1906 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1906/34/pdfs/ukpga_19060034_en.pdf>

24. Prevention Of Corruption Act 1916 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/64/pdfs/ukpga_19160064_en.pdf>

25. Prevention Of Corruption Act 2001 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.irishstatutebook.ie/pdf/2001/en.act.2001.0027.pdf>>.

26. Public Bodies Corrupt Practices Act 1889 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1889/69/pdfs/ukpga_18890069_en.pdf>
27. United States Code [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/201>>.

Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

28. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.23-853.
29. Europos Sąjungos Tarybos 2003 m. liepos 22 d. pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje. [2003] OL L192/54.
30. International Code of Conduct for Public Officials [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-01]. <<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>>.
31. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją. *Valstybės žinios*. 2006, Nr.136-5145.
32. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.51-1933.
33. Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.112-4178.
34. Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.154-5601.
35. United Nations Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-01]. <<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm>>.

Teisės aktų aiškinamieji raštai

36. Aiškinamasis raštas Nr. P-1708(2) dėl Baudžiamojo kodekso 32, 35, 82, 821, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 283 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto (1999 m. birželio 10 d. pateikė Vytautas Landsbergis, Lietuvos Respublikos Seimas) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.
37. Aiškinamasis raštas Nr. XIP-2562 dėl Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1) ir 68(2) straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo

netekusiais galios įstatymo projekto (2010 m. spalio 15 d. pateikė Remigijus Šimašius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

38. Aiškinamasis raštas Nr. IXP-1311, IXP-1312 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (2001 m. gruodžio 22 d. pateikė Vytautas Markevičius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <www.lrs.lt>.

39. Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and related documents [interaktyvus]. OECD publishing, 2011 [žiūrėta 2012-10-08].

<<http://www.oecd.org/investment/briberyininternationalbusiness/antibriberyconvention/38028044.pdf>>.

40. Explanatory report on the Criminal law Convention on Corruption [interaktyvus]. Council of Europe, 2000 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/173.htm>>.

41. Council of European Union 3 December 1998 Explanatory Report on the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union [interaktyvus]. *Official Journal of the European Communities*. 1998, C 391/01 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1998:391:0001:0012:EN:PDF>>.

42. Royal Assent 8 April 2010 Bribery Act 2010 explanatory notes [interaktyvus]. 2010, c. 23 [žiūrėta 2012-10-08]. <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/notes?view=plain>>.

43. Transparency International. Anti-corruption conventions and instruments explained [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-08]. <http://archive.transparency.org/global_priorities/international_conventions/conventions_explained> .

Vadovėliai, komentarai, specialioji literatūra

44. Abramavičius, A. *Baudžiamoji teisė: specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

45. Abramavičius, A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*. 2005, 54.

46. Abramavičius, A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Vilnius: VĮ registrų centras, 2010.

47. Abramavičius, A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*.

II tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.

48. Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, G. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

49. Apanavičius, M. *Atsakomybė už pareiginius nusikaltimus*. Vilnius: LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, V. Kapsuko universiteto Leidybinis skyrius, 1973.

50. Čaikovski, A. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba. *Teisė*. 2005, 54.

51. Daams, C. A. Regional Initiatives: European Union against Corruption. *9th International Anti-Corruption Conference* [interaktyvus]. Basel, 1999 [žiūrėta 2012-11-07]. <http://iacconference.org/en/conferences/details/09th_iacc/>.

52. Dobryninas, A.; Žilinskienė, L. Corruption and Business in Lithuania from Small and Medium Enterprises Perspective. *10th International Anti-Corruption Conference* [interaktyvus]. Lithuania, 2001 [žiūrėta 2012-11-07]. <http://iacconference.org/documents/10th_iacc_workshop_Corruption_and_Business_in_Lithuania_from_Small_and_Medium.pdf>.

53. Fedosiuk, O. Baudžiamųjų įstatymų leidyba prieš neteisėtas pajamas ir korupciją: tarp gerų siekių ir legitimumo. *Jurisprudencija*. 2012, 19(3).

54. Fedosiuk, O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, 21(13).

55. Gavelytė, I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika. *Teisė*. 2004, 53.

56. Gutauskas, A. Korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų baudžiamojo teisinio vertinimo aspektai. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, 2.

57. Gutauskas, A.; Laucius J. *Korupcija Lietuvoje: ikiteisminio ir teismo nagrinėjimo praktika*. Vilnius: Teisės institutas, 2007.

58. Jovaišas, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai. *Teisės problemos*. 1996, 1(11).

59. Klimka, A.; Apanavičius, M.; Misiūnas, J. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974.

60. Kovalev M., Šelkovkin G. Vzatočničestvo – tiagčaišee prestuplenie. *Sovetskaja justicija*. 1961, 24.

61. Michailovič, I. Kelio korupcijai užkirtimas baudžiamosios teisės priemonėmis. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2007, 2(20).

62. Michailovič, I. Korupcijos apibrėžimo problematika. *Teisė*. 2005, 54.

63. Misiūnas, J. *Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą*. Vilnius: Mintis, 1965.
64. Misiūnas, J., et. al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
65. Nevera, A. Tarptautinės teisės ir nacionalinės baudžiamosios teisės santykio problema. *Jurisprudencija*. 2001, 21 (13).
66. Pakštaitis, L. *Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
67. Pakštaitis, L. Kyšininkavimo baudžiamumas baudžiamosios politikos kontekste. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37).
68. Pakštaitis, L. Kyšininkavimo nusikaltimų kriminalizacijos raida Lietuvoje. *Teisė*. 2001, 41.
69. Pakštaitis, L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus. *Jurisprudencija*. 2001, 23(15).
70. Pakštaitis, L. Piktnaudžiavimo kriminalizavimo, vertinimo bei normos tobulinimo problemos. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85).
71. Pakštaitis, L. Tarpininko kyšininkavimas ir jo kvalifikavimo klausimai. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52).
72. Pavilionis, V., et. al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000.
73. Peci, I.; Sikkema, E. Corruption and legal certainty; the case of Albania and the Netherlands. Implementation of the Criminal Law Convention on Corruption in a transitional and consolidated democracy. *Utrecht Law Review*. 2010, 6.
74. Pranka, D. Pasikėsimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113).
75. Seago, P. *Criminal Law. Second edition*. London, 1985.
76. Stankevičius, V. *Baudžiamoji teisė: paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakultetas, 1925.
77. Štatiėnė, G. Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai. *Jurisprudencija*. 2005, 65(57).
78. Taylor, C. Bribery in Athenian politics Part I: accusations, allegations, and slader. *Greece and Rome* [interaktyvus]. 2001, 1 [žiūrėta 2012-10-09]. <<http://journals.cambridge.org/GAR>, IP address: 193.219.57.9 on 05 Oct 2012>.
79. Taylor, C. Bribery in Athenian Politics Part II: Ancient Reaction and Perceptions. *Greece and Rome* [interaktyvus]. 2006, 2 [žiūrėta 2012-10-09].

<<http://journals.cambridge.org/GAR>, IP address: 193.219.57.9 on 05 Oct 2012>.

80. Urbonas, R. Corruption in Lithuania. *Connections*. 2009, 1.
81. Williams, C. *Textbook of Criminal Law*. London, 1978.
82. Wouters, J.; Ryngaert, F.; Cloots, A. S. *The fight against corruption in international law*. Leuven: Leuven Centre for Global Governance Studies, 2012, 94.
83. Žmogaus teisių ir teisės reikalų generalinis direktoratas, Stebėsenos direktoratas. Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo [interaktyvus]. Strasbūras, 2009 [žiūrėta 2012-11-07]. <[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3\(2008\)10_Lithuania_One_LT.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3(2008)10_Lithuania_One_LT.pdf)>.

Teismų praktika

84. Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-9-397/2010).
85. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-18-245/2010).
86. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-111-401/2008).
87. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-114/2011).
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika. 2007, 26.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2A-P-2-2009).
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-108/2001).
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-153/2008).
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-418/2010).
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-111/2006).

94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-138/2012).
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-52/2001).
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-22/2006).
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-89/2009).
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-220/2009).
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-231/2007).
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K- 514/ 2006).
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-255/2010).
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-54/2010).
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-86/2011).
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-507/2008).
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-544/2010).
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-289/2006).
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K- 195/2006).
108. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr.2K-714/2007).
109. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 16 d. nuosprendis (bylos Nr. 1A-182-134/2008).
110. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-8-337/2008).
111. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m.

vasario 12 d. nutartis baudžiamoje byloje (bylos Nr. 1A-53-135/2009).

112. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-203-303/2012).

113. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2009 m. birželio 25 d. nuosprendis (bylos Nr. 1-395-784/2009).

114. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. sausio 18 d. nuosprendis (bylos Nr. 1-46-487/2010).

Kiti šaltiniai

115. Hill, G.; Hill, K. *Legal dictionary* [interaktyvus]. New York, 2012 [žiūrėta 2012-10-01]. <<http://dictionary.law.com>>.

116. Naktinienė, G., *et. al. Lietuvių kalbos žodynas*. I-XVI tomai. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-14]. <<http://www.lkz.lt/dzl.php>>.

Venckutė J. Kyšininkavimą sudarančių veikų- priėmimo, pažadėjimo, susitarimo priimti, reikalavimo ir provokavimo sampratos / Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. J. S. Pečkaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012. – p. 70.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema „Kyšininkavimą sudarančių veikų- priėmimo, pažadėjimo, susitarimo priimti, reikalavimo ir provokavimo sampratos“ yra aktuali dėl to, kad 1999 m. liepos 1 d. ir 2002 m. sausio 25 d. įstatymais Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta priešinga iki tol galiojusiai kyšininkavimą sudarančių veikų koncepcija. Pagrindinis, galima teigti vienintelis, kyšininkavimo reglamentacijos reformos argumentas- būtinybė nacionalinę baudžiamąją teisę derinti su Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais bei kitų tarptautinių sutarčių nuostatomis.

Įtvirtinus plačiąją kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų sampratą atsirado poreikis suformuoti naują teismų praktiką, be to kyšininkavimą sudarančių veikų sampratas bandyta pateikti baudžiamosios teisės doktrinoje. Vis dėlto teisinės ir mokslinės literatūros analizė rodo, kad kyšio priėmimo, pažadėjimo, susitarimo priimti, reikalavimo ir provokavimo sampratos neatskleistos išsamiai, pateikti veikų tarpusavio atribojimo kriterijai neesminiai. Įgyvendinant tarptautinius įsipareigojimus nekokybiškas nacionalinės teisinės bazės įvertinimas sąlygoja perteklinę reglamentaciją, taigi šiuo aspektu darbe pateiktas kyšininkavimo objektyviojo požymio- veikų teisinis aiškinimas galiojus siaurajai kyšininkavimo sampratai bei išanalizuota tarptautinių teisės aktų interpretacijos problematika.

Magistro baigiamajame darbe yra pateiktos išsamios kyšininkavimą sudarančių veikų sampratos bei pasiūlymai dėl kyšininkavimo normos tobulinimo.

Pagrindiniai žodžiai: kyšininkavimo objektyvusis požymis- veikos, reglamentacijos problematika, kyšio priėmimas, pažadėjimas, susitarimas priimti kyšį, provokavimas, reikalavimas duoti kyšį.

Venckutė J. The constitutive acts of bribery: the concepts of bribe acceptance, promise, agreement to accept, demand and provocation giving it/ Master thesis Criminal law and Criminology. Supervisor doc. dr. J. S. Pečkaitis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2012. – p. 70.

SUMMARY

„The constitutive acts of bribery: the concepts of bribe acceptance, promise, agreement to accept, demand and provocation giving it“ is the subject of Master thesis. It is crucial mainly because with the Lithuanian laws of 1st of July, 1999 and of the 25th of January, 2002 Lithuanian Criminal Code adopted a totally new concept constituting the acts of bribery. The core, and possibly the only argument for the need to reform the regulation of bribery is the necessity to harmonize Lithuanian Criminal Law with the European Union (EU) law and international treaties.

Due to different concepts of objective sign of bribery- acts, a necessity emerged to formulate the new judicial practice. Additionally, there was an attempt to define bribery-acts concepts in the doctrine of Lithuanian Criminal Law. Unfortunately, the analysis of legal and scientific literature shows that definition of bribe acceptance, promise, agreement to accept, demand and provocation giving it, were poorly explained. The proposed criteria how to differentiate the above mentioned bribery-acts was undistinguished.

Inefficient assessment of the domestic legal basis while implementing international obligations results in indirect regulation. Accordingly, the Master thesis proposes legal explanation of objective sign of bribery-acts when existed narrow concept. Moreover, the Master thesis also analyses the problematic aspects of the interpretation of international legal acts.

The comprehensive concepts of the acts which constitute the bribery and the improvements of the related legal norms are provided in this Master thesis.

Key Words: objective sign of bribery-acts, problematic aspects of regulation, bribe acceptance, promise, agreement to accept a bribe, provocation, demand giving a bribe.